

В | СТ | КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1976

ВІСТІ КОМБАТАНТА **УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ**

РЕДАКТОРИ: І. Кедрін-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців
в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків
1 УД УНА

СПІВУЧАСНИ: Братство Українських Січових Стрільців,
Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк.,
Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

**United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers
of 1 Ukrainian Division UNA in association with:**

**Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian
Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans'
Association in Canada.**

Address:

**VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada
M6P 3J9**

Editorial office in USA:

**Mr. I. Kedrynn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St.,
Jersey City, N. J. 03702 U. S. A.**

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора не завжди
відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1976 Р.

ЗСА і Канада річна передплата 8 долярів.

Поодиноке число 2 дол.

В усіх інших країнах рівновартість амер. доляра.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Аргентина:

**Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.**

Австрія:

**Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III 19
1200 Wien XX., Austria.**

ЗМІСТ:

Юрій Липа: Юр молитвно звів свої долоні	2	
КОМЕНТАРИ		
Мирослав Малецький: Доктринерство	3	
Іван Кедрин: Наче у мряковині	7	
СУЧАСНЕ		
Ярослав Курдидин: Хочеш миру... готуйся до війни...	11	
Олександер Луцький: У 30-річчя Української Національної Армії	13	
Юрій Тис-Крохмалюк: Не забуваймо про наших друзів	15	
ЛЮДИ І ОПІНІЇ		
Михайло Сулима: Яка розв'язка?	23	
МИНУЛЕ		
Юрій Гайдар: Хто і як заснував Запорозьку Січ?	27	
Василь Федорович: Зруйнування Запорозької Січі	31	
Осип Залеський: Українська Бригада в Німецькім Ябліннім	38	
Орест Корчак-Городиський: Українці в 2-му Польському Корпусі	52	
НА СЛУЖБІ НАРОДОВІ		
Богдан Підгайний: Міст на ріці Буг	55	
*: На службі науки і громади	58	
Ген. Михайло Крат: Пам'яті генерала О. Вишнівського	60	
СПОМИНИ		
Василь Верига: З під Бродів до Будапешту (прод.)	61	
ФЕЙЛЕТОН		
Ро-Ко: Жаль за тим, що не сталося	65	
З НОВИХ КНИЖОК		
Ю. Т.-Н.: Новий твір Е. Загачевського	70	
З КОМБАТАНТСЬКОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ		
*: Нова Фундація в Торонті	6	
*: Повідомлення про зустріч	64	
Остап Сокольський: Нема то як серед дивізійників	72	
*: Баль преси у Філадельфії	75	
МІЛІТАРНА ХРОНІКА		76
Ті, що відійшли: Поручник Роман Бачинський	79	

Юрій Липа

*Юр молитовно звів свої долоні,
В сильветках веж церковних біль завис,
Бо в місті пишному чужий, підступний кріс,
В столиці Льва забави вітрогонні.*

*Ви, що живі, і ти, луно століть,
О, Янова хрести, Личакова берізки,
Почуйте голос, і страшний, і близький, —
Так мовить Бог наш: — Знайте і мовчіть!*

*Збудую тут твердиню в вічнім гарпі,
Як камінь гордощів, як камінь, що на варті!*

Коментар

Мирослав Малецький

ДОКТРИНЕРСТВО

Плутання понять. Такий висновок можна зробити, переглядаючи численну, хоч не завжди високоякісну, політичну літературу нашого часу. І, слухаючи політиків, не завжди стає ясно про що вони говорять і що мають на думці. Різні своїм характером факти та явища суспільного й політичного життя окреслюються тими самими термінами. Західний світ називає свої державні устрої демократичними, а уряди держав східнього блоку називають себе також демократіями. Очевидно, що, бодай в другому випадку, фактичний стан не покривається з дефініцією демократії — “демократія — це форма управління, політичний лад, при якому влада належить народові”. Розуміння слова “детенте” повинно всюди бути однакове, однаке його інтерпретація і в парі з тим практичне застосування інакше розуміється на Сході й інакше на Заході.

Роки після 2-ої світової війни — вже понад 30 років — не створили нових ідеологій. Людство задуже було зайняте технологічним поліпшенням нашого життя. Тому гуманістичні науки залишилися далеко позаду технічних, і попали в свою розвитку в некорисну диспропорцію. Щоб заповнити порожнечу, бо природа її не терпить, довелось повернути до ідеологій і доктрин XIX і першого чвертьсторіччя ХХ віків.

Усі політичні ідеології творились і формувались на ґрунті фактичних суспільних відносин свого часу. Однаке, життя безупинно їх міняє й тому ідеологіям довелось пристосовуватися до цих змін уводженням різних поправок та доповнюванням свого вчення. Людина завжди потребує емоційного оправдання і теоретичного обґрунтування для своїх діл і вчинків і тому — як довго існувала рівномірність та рівнобіжність в розвої гуманістичних і технічних наук — було все добре, бо ці галузі науки себе взаємно доповнювали, оправдували та пояснювали. Однаке, всеобіймаючі ідеології минулих часів не

змогли наздігнати, знайти вияснення і теоретично обґрунтувати імпозантно заавансованій техніці повоєнних часів. Термінологія взята з їх словника залишилась незадовільною для окреслення нових політичних і суспільних явищ, а спроби послуговуватися старими окресленнями на нові явища в сучасному світі довели, мабуть, до так великої плутанини понять. Важко навіть порозумітися з своїми земляками, не уточнивши докладно про що говориться чи що мається на думці, коли вживається цього чи іншого терміну. Це доводить до потреби постійної ревізії політичного словника.

Вперте вживання старих фраз без розуміння сучасного фактичного стану доводить до доктринерства, себто "сліпого, педантичного дотримування будь-яких застарілих положень, доктрини". Доктринерство — це не нове явище. Воно доправда дуже до нетерпимості, каже уважати навіть деяко інакшедумаючого громадянин за ворога, ув'язнює творчу енергію народу і доходить до абсурдної засади "хто не з нами, той проти нас".

На хворобу доктринерства терпить і наша спільнота в Західному Світі. Серед старшого покоління створилось непреконання єдиноправильності і майже непомилності щодо справ українських, в першу міру визвольних. Воно має на все готову рецепту, вона може мінятися, але раз провідним активом проголошена, ця рецепта стає майже каноном віри.

Не вільне від доктринерства також наше молодше покоління, дарма, що воно, коли не народилося, то бодай виховалося, у світі, в якому твердо закорінився прагматизм. Друковані їх видання залюбки себе називають виданнями "лівого напрямку". У деяких з них часто вживається слова "капіталістичний", "капітал" в розумінні понять з арсеналу соціалістичних доктрин. Словник української мови (видавництво "Наукова думка" — Київ, 1973) окреслює "капіталізм" як "суспільний лад, що приходить на зміну феодалізму, остання клясово антагоністична суспільно-економічна формація, заснована на приватно-капіталістичній власності на засоби виробництва і на визиску власниками цих засобів — капіталістами найманої праці трудящих". Погляньмо довкруги, де тепер в технічно заавансованих державах Західного світу існує такий лад, до якого можна б примінити вищезгадану дефініцію? Ця

дефініція з-перед сто років, з тих часів, коли писав Маркс. Досвід повоєнних років доказав, що саме робітник, цей ключевий фактор в боротьбі клас Маркса, у вільних виборах Західного Світу, зокрема в ЗДА і Канаді, голосує в більшості за "капіталістичними" кандидатами. Існують якісь причини до такого явища, а високий життєвий стандарт західного робітника хіба не має прецеденсу в історії людства. В цих видачах також видно доктринерство в непропорційному присвячуванні місця деяким подіям, наприклад в Чиле, але рівночасно не згадується про "вичини" "народньо-демократичних" режимів Південного В'єтнаму чи Ляосу.

Наша позиція, бувших вояків, ясна — ми за самостійну Україну, незалежну державу, яка запевнить всім громадянам свободу слова та забезпечить народові всесторонній культурний ріст. Тому нас непокоїть, коли хтось вже тепер пробує "ділити шкуру" ще невпійманого ведмедя, пришиваючи ярлики, що "вони за націоналістичну, соціалістичну чи ще яку Україну".

Ми були і с за спокійною дискусією і ставимося з повною пошаною до інакшедумаючих. Ми за дискусією, бо вона потрібна й конечна, зокрема якщо мова про майбутній устрій України. Але ми противимося, коли дискусія стає доктринерською, коли вона затильмарює думки її не дозволяє бачити очевидного, коли вона доводить до філіїлістичної ривалізації в наших громадських установах та роздріблює нашу потенцію на маловажні справи. А наш потенціял невичерпний. Погляньмо в Україну, де після таких довгих років лихоліття українство живе і, без перебільшення, загрожує основам найбільшої сьогоднішньої потуги світу. Погляньмо по місцях нашого поселення, де на наших очах здвигаються пам'ятники нашої національної і культурної самобутності. Чи це не осяги? Чи це не доказ нашої життєвої енергії? Погляньмо, подумаймо і витягнім практичні висновки. — Доктринерство нам на потрібне!

Від Адміністрації

Повідомляємо наших читачів, що з 1 січня 1976 р. ми зміщені через загальне подорожніня коштів продукції піднести висоту передплати нашого журналу до \$8.00 річно, а ціну поодинокого числа до \$2.00.

НОВА ФУНДАЦІЯ В ТОРОНТІ

29 листопада 1975 р. Владика Ізидор посвятив у Торонті приміщення новоствореної Фундації Михайла і Ярослави Шафранюків. Фундація постала заходами М. і Я. Шафранюків, громадян широкознаних із своєї жертовності на культурній громадській цілі. Михайло, — це колишній вояк Української Дивізії, а зараз активний член Братства.

М. і Я. Шафранюки пожертвували на цю ціль будинок, в якому примищується галерея з виставкою картин визначних українських мистців. Галерію щедро обдарували фундатори картинами з власної колекції.

Фундація оформилася як громадська установа під керівництвом обраної дирекції, в якій крім Фундаторів запримічуємо імена визначних діячів у суспільному житті та діячів української культури.

Фундація прямує до збереження пам'яток українського образотворчого мистецтва та піддержування, пленання і підсилювання її проявів. Крім перманентної, фундація влаштовуватиме вистави не тільки знаних, але і молодших мистців. Здається, що наміром Фундаторів є створити мистецький осередок, в якому мистці знайшли б сприятливу атмосферу для своєї творчої праці. Ідеється про те, щоб пленочні мистецтво у вселюдському аспекті, молодші мистці не забували свого та шукали натхнення до творчої праці в багатій українській духовості.

В будинку Фундації на банкеті Фундаторів приміщаються даром бюра СКВУ та провінційної і торонтської Рад НУН. Ця зворушлива жертовність М. і Я. Шафранюків знайшла признання під час банкету з нагоди 10-ої пленарної сесії СКВУ 7-го лютого 1976 р. Словами Владимира Кир Ізидора і заступника президента СКВУ М. Плав'юка та інших промовців, віддзеркалювали почування усіх приївних делегатів і гостей.

Долучуємося до висловлених признань і побажань успіху Фундації, а М. і Я. Шафранюкам — багатьох літ, та вдоволення із створеного діла!

ooooooooooooooooooooooooooooooo

Просимо ласнаво тих Читачів, які вислали передплату на 1976 рік тільки 6.00 доларів, доплатити ще 2.00 дол. Рівночасно просимо не забувати про пресовий фонд "Вістей Комбатанта".

Адміністрація

ooooooooooooooooooooooooooooooo

Іван Кедрин

НАЧЕ У МРЯКОВИННІ

Коли перечитувати статті у поважних американських та західноєвропейських газетах і журналах на тему минулого 1975 і нового 1976 років, та слухати телевізійних коментарів напереломі “старого” і “нового” років, то вражає в них якась дивна розгубленість. Так і відчувається, що всі ті досвідчені обсерватори суспільних і політичних явищ, вдумливі аналітики політичних проблем, виконують свій професійний обов’язок — дати підсумки 1975-го року та прогнози на 1976-ий рік, — але насправді не знають, що сказати. Те саме було з офіційними заявами-промовами керівників державних мужів Заходу. Всі вони розгублені, ніхто з них не може подати ясної і виразної ані аналізи минулого, ані прогнози на майбутнє. Назверх здавалося, що західній світ зазнав у минулому році поважних поразок, поважних ударів, які піби послабили його морально, військово, економічно й політично.

Програ Америки у південній Азії й перемога тамошнього комунізму, що у таких грандіозних формах не мріяли і самі тамошні комуністичні вожді, — зрист комуністичних впливів в Південній Європі — Італії — та загроза комуністичного перевороту у Португалії, послаблення впливів Атлантичського бльоку на його південно-східному відтинку (Греція-Туреччина) в наслідок гострого грецько-турецького конфлікту за Кіпр, виразний зворот американського Конгресу “наліво”, в сторону ізоляціонізму, з рішучим заперечуванням ролі Америки, як “світового жандарма”, врешті переведення Гельсінгської конференції, яка ще раз “гарантувала” Советському Союзові недоторканість кордонів, що іх СССР встановив збройною силою, — все це назверх виглядало, як велика програ демократичного світу й велика перемога комунізму.

Але тільки назверх. Бо кожна акція породжує реакцію. І пригадаймо собі, що коли після другої світової війни голосно лунало по всій Америці гасло “хлопці додому!”, що у практиці дало повну демобілізацію збройних сил ЗСА, то швидко після

того, бо вже в 1948 році прийшло до створення Атлантического Союзу (НАТО) і до гарячкового відбудовування американської збройної сили, в усіх родах зброї. Негативне становище американського Конгресу до вислання допомоги Південному В'єтнамові в останній стадії комуністичної агресії спричинило катастрофу того американського союзника й перемогу комуністів. Але коли це сталося — то це було для всіх американців “шоком”. І американська державна всрівка та Конгрес почали гарячково запевняти світ, що підписані Америкою міжнародні договори матимуть надалі непорушну силу та що Америка не вирікається своїх західних союзників. Конгрес спротивився активному заангажуванню ЗСА у війні в Анголі, панічно лякаючися повторення в'єтнамської історії. Але водночас настало обурення проти Москви, як ніби партнера у політиці “детанту”, відпружження, який нельояльно, зрадливо, підступно, на адресу Америки горлає про “відпружження” та водночас висилає мільйонові достави зброї і вивіновані советською збросою та вишколені советськими інструкторами війська кубинців для наставлення у недавній португалській колонії Анголі комуністичного режиму. І робить це з ясною ціллю: щоб скомунізувати африканський континент, на якому ЗСА й європейський Захід втратили б свої найважливіші впливи у користь СССР та його сателітів.

Але ця гра Москви шита такими білими нитками, що вона прозора всім у вільному світі. Вигра комуністів у 1975 році виглядає куди менша, як сповидно здавалось би, — власне у світлі противерзіння вільного світу щодо дійсного характеру СССР, його політики, його метод правління та цілей у відношенні до решти світу. Всупереч Гельсинкській конференції, яка логічно повинна була б покращати західно-советські взаємини, ті взаємини погіршилися і то головно в ділянці настроїв, в ділянці збільшеного недовір'я, в ділянці країного й правильношого пізнання Заходом, що таке СССР. Спричинився до цього і Солженицин, який раптом став не тільки літературною, але й політичною фігурою, — і виявлення західньою військовою розвідкою, що Москва ламає останнє домовлення щодо обмеження стратегічної зброї (СОЛТ), — і повне занехтування Советами клязвулі у Гельсинкському договорі про пошанування людських прав, і “бунт” в комуністичних партіях Італії і Франції проти супрематії Москви (що надзвичайно скріпило пози-

цію давно збунтованої румунської компартії та тітовського режиму в Югославії), — і наявне банкротство комуністичного режиму, який в поверх 50-річному існуванні мусить щорічно робити у капіталістичних країнах велики закупи збіжжя.

Настрій, який є поняттям абстрактним, належить у погляді до реальних "імпондераблійв". Настрій у всьому світі стас щораз більше ворожим супроти Москви. Оптихи всіх опитових бюор в Америці стверджують, що величезна більшість американців переконані, що "Советам не можна вірити". ЗСА і європейський Захід йдуть дальше шляхом політики "дестанту", бо так диктуює страх перед третьою світовою війною в добі ядерової зброї. Але напруження у світі не зменшилось, а на наших очах зростає. І перемога комуністів у південній Азії в минулому році та їхні успіхи в Португалії і її колишніх колоніях так само не спричинилися до заспокоєння у широкому світі. Острах перед зростом потуги СССР збільшився особливо у Пекіні: ціла остання подорож президента Форда й Кісінджа до Пекіну стояла під знаком розмов довкола загрози, яку для Китаю і всього світу становить СССР. Ця проблема стала теж центральною проблемою для Японії, яка має вічну відкриту рану — перебування її трьох північних островів під совєтською окупацією. Масове дальнє зброяння по обох сторонах залізної завіси найяскравіше характеризує непевну, напруженну ситуацію.

Для нас, українців, минулий 1975-ий рік теж не був надто веселим. Руїніаторська й експлуататорська політика у відношенні до України ні на йоту не злагоділа. Розповіді туристів, що їздять в Україну, листи з України, ба навіть однієї кореспонденції у західній пресі стверджують одно: поліційна система проповідується, атмосфера терору, залякання, пеловір'я всіх до всіх, нестерпні умовини життя для людей, які хочуть бути людьми, а не роботами, не тільки ті самі, що були раніше, а це гірше. Але й там у тому царстві поліційного терору зростає число людей, які мають відвагу висловлювати своє невдоволення. Всі туристи, що вертаються з прогулянок на Україну, твердять в одно: тамошні люди хочуть, щоб ми тут, вільні українці, якнайголосніше "кричали", щоб були якнайнепоступливішими у відношенні до Москви, і щоб ми тут, в вільному світі, тямлячи, які страхітливу долю переживали Україна, — перестали сваритися, перестали бавитися, як

незрячі, недотепні діти, в десять (буквально!) взасмію розсварених партій, партійок і "середовищ", та в ім'я добра України знайшли спільну мову. Не в теорії, а у практиці. Внутрішня распра в політичних сміграціях пояснюється Москвою народів та відсутністю одного фронту всіх ворожих Москві народів у сателітських країнах — це гарантія тривкості советського режиму. Який практичний висновок для нас?! Чого іншого бажати у 1976 році, як ис пробудження здорового інстинкту нації, що диктує потребу, необхідність, імператив єдності.

Як розвинеться у 1976-му році міжнародні події і в Україні — цього ніхто не може передбачити і всі прогнози будуть б тільки ворожицтвом у порожні. Відомо, що в Україні йде паралельний, так би мовити дворейковий процес: русифікація та спротив проти неї. Русифікація мас за остаточну ціль викорінити в українців почуття їхньої національної гідності і гордості та звести їх до рівня беззолових совєтських людей, новітньої породи давнього малоросійства. Спротив — це процес відроджування і посилювання почуття української національної гідності і гордости. Котрий із тих двох процесів виявить у цьому нашому новому році більшу силу — це велика невідома. Перелам в сторону відродження українського національного духа, ворожого чужинецькому натискові, вже розпочався і ми вже маємо цілу бібліотеку творів отих відважних українських людей, які відчули і зрозуміли, що годі бути українській людині погноєм для чужкої імперської амбіції. Можемо тільки бути оптимістами, що ніяка сила не зможе вже зламати викорінити того, що породили твори Чорновола, Дзюби, Мороза і всіх їх уже численних однодумців та послідовників.

Міжнародні політичні аналітики й коментатори ще тому такі обережні у своїх новорічних статтях, що вони знають, що реальним чинником у політиці є те невхопне, те, що існує поза засягом людського передбачення, та що називається — несподіванкою. Ми не можемо виключити у найближчих місяцях-тижнях такої якоїсь несподіванки, яка круто заверне хід історії в інший бік. Всі логічні міркування йдуть у тому напрямку, що не може зберегтись советська монстральна імперія, яка силою перемог зброї, підступу, насильства й обману простягнулась від Дунаю, Велтави і Висли по Тихий океан. Як це станеться і коли — це власне велика невідома, але напевне станеться. Тому світ є в стані такого заколоту, такої

непевності, такого зброення, такої забріханості. Для нас залишається той сам завіт: кожний на своєму місці мусить працювати, як йому судила доля, і кожний зокрема та всі разом мусимо залишатися вірними нашим національно-політичним ідеалам, які надалі аткуальні і надалі зберігають свою силу — від пам'ятних актів 22 січня 1918 і 1919 років.

Ярослав Курдидик

ХОЧЕШ МИРУ — ГОТУЙСЯ ДО ВІЙНИ

Яку мілітарну ролю повинні відігравати ЗСА, щоб втримати рівновагу сил на світі? — поставив основні запитання д-р Р. Дж. Руммел, високо оцінюваний науковець Гавайського університету, у аналізі, пов'язаній з теперішньою світовою кризою постачання пального.

Д-р Руммел протиставиться зростаючій тенденції американських ліберальних кіл, які стараються якнайбільше скорочувати витрати на оборону, і твердить, що ЗСА, зрікаючись з передової мілітарної сили, тим самим відмовляються від права втримувати на світі мир. “Ілюзію американської немочі”, яку намагаються просовувати ліберальні та пацифістичні кола, знісіністься силу ЗСА, а закордоном створюється враження, ніби ЗСА насправді збираються відійти із своєї провідної позиції. Д-р Руммел каже, що на основі його дослідів, тепер у ЗСА пропагується фальшиву історичну концепцію, мовляв, остання невдача в Індо-Китаї спричинює ерозію американських впливів в інших частинах нашої Землі й тим самим скріплює СССР і Народну Китайську Республіку.

Д-р Руммел із штабом співробітників на протязі 20 років проводить аналізу міжнародних стосунків при допомозі комп'ютера, беручи до уваги різні ділянки, як от: експорт, імпорт, сміграцію, мілітарні зміни й переміщення, дипломатичні протести, збройні зудари, війни тощо. Хоч досліди охоплюють всі народи, проте особливу увагу звертається на “велику трійку” — СССР, Китай і ЗСА.

Згідно з обсерваціями д-ра Руммела, всі міжнародні конфлікти не мають прямого відношення до звичайних спілкувань між народами, тобто ті народи, які між собою співпрацюють,

торгують, заключують договори мають так само конфлікти, як і ті народи, які себе взаємно ігнорують. Іншими словами, співпраця між народами не конче веде до миру.

З того насовується питання: Що веде до миру? На це тільки одна відповідь: Сила. Єдина сила в'яже одних і призводить до конфліктів з другими. Тому, наприклад, дестант, який базується на співпраці, торгівлі, а навіть культобмінові, не створив тривалої підстави для миру між державами-надпотугами. Навпаки, обчислення і їх аналіза стверджує, що тільки мілітарна сила може відстрашити агресію та всякі дипломатичні затії, які в зародку носять пляни майбутніх конфліктів. Дуже часто такі дипломатичні акції мають на меті, замаскованими засобами, підірвати у своїх противників мораль і самодовір'я.

Однак сила між противниками не може бути "вирівняна". З історичного досвіду, згідно з твердженням "Гонолюлю Стар Бюлетін", виходить, що "вирівняність сили" ніколи не зменшує ворожості чи можливості конфлікту. Щоб це осягнути, треба помітної персваги сили або капітуляційної підпорядкованості. Мир запевненно завжди тим, хто є сильнішим, ніж його противник, або, коли він, розложений, скориться перед ворогом.

Як можна було сподіватися антагоністи Пентагону опрокидуати цю, як її тепер загально називають, "доктрину Руммела". Ці "нові ліві" кола закидують Руммелеві тенденційність, мовляв, досліди Гонолюльського досліднього інституту міжнародних проблем були підтримувані й фінансовані Національною науковою фундацією та Агенцією для заокеанських проектів і дослідів при Департаменті оборони. У ліберальній пресі д-ві Руммсталеві закидають, що праві кола вживають його авторитету для "сторпедування" дестанту.

На свою оборону д-р Руммсл каже, що в його дослідах брали участь зовсім безсторонній об'єктивні осередки, наприклад, Гарвард, Массашутський інститут технології та інші.

Не зважаючи на всі опрокидування, американські мілітари та консервативні кола ставляться з довір'ям до прийнятих заключень д-ра Руммела. Чимало коментаторів зовсім одверто твердять, що ці аналізи переконали їх, що мирну коекзистенцію з ССР слід вважати за "непродуктивне намагання, яке перечить глобальній логіці".

У цих дослідах подається, що національною силою не вважається тільки мілітарну могутність, але також національну й економічну міць, джерела енергії, населення, величину, а далі, методи примінювання сили, ясне й чітке відношення до приятелів і ворогів.

На закінчення д-р Руммсл каже, що, коли будь-якій державі бракує якогось з вище згаданих "складових первіїв", можна твердити, що та держава "відстас у своїх намаганнях". Позбутися цих недомагань дуже важко, але їх становити й — для свого існування — поробити відповідні заходи, ще важче.

Олександер Луцький

У 30-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ

"Присягаю Єссеинсьому Богові перед Святою Його Євангелією та Животворящим Хрестом, не шкодуючи ні життя ні здоров'я, скрізь та повсякчасно під Українським Національним Прапором боротися зі збросю в руках за свій Народ і свою Батьківщину — Україну. Свідомий великої відповідальності, присягаю, як вояк Української Національної Армії, виконувати всі накази моїх начальників служчяно і беззастережно, а службові доручення тримати в таємниці. Так ісхай мені в тому допоможе Бог і Пречиста Мати! Амінь!"

Це були слова присяги, якою командуючий Української Національної Армії генерал Павло Шандрук, включивши своїм наказом діючу вже від 1943 року Українську Стрілецьку Дивізію "Галичина" в склад Української Національної Армії як її Першу Українську Дивізію, заприєг її на службу й вірність Українському Народові тому 30 років, в половині квітня 1945 року на фронтовій полосі протиболішевицьких ліній 30-го полку в Штірії в Австрії.

Постання й організація Української Національної Армії у 1945 р. має значення в історії українських збройних сил з часу наших визволючих змагань під час 2-ої світової війни. На західному відтинку протиболішевицького фронту наступило проголошене й визнане офіційно німецьким урядом з'єднання

усіх українських військових формaciї i частин, що діяли окрeмо й розсіяно у захiднiй Европi, — в одну Українську Нацiональну Армiю.

Для Української Дивiзiї "Галичина" — це її включення у склад Української Нацiональної Армiї та її oфiцiйне святочne заприєжння на службу й вiрнiсть Українському Народовi — означало формальнe й oфiцiйне стверdження i визнання ticї української державницької мети, в iм'я якої 乌克兰цi із самого початку до неї так численно голосилися, в її лавах боролися та жертвуvali свою кров i життя, кладучi свої голови по полях боїв з московським oкупантом України.

З цiєї причини творення Української Нацiональної Армiї не тiльки ще раз ствердило правдивi стремлiння 乌克兰ського народа в довгiй i затяжнiй iсторiї визвольних змагань, але також до певної мiри винесло українське питання на мiжнародний фoруm.

Коли Нiмеччина розпочала вiйну в 1941 р. з СССР, вона вiдверто показала своє нaправдиве обличчя вiковiчної полiтики "Дранг нах Oстен" — цiлковитого opanування Сходу Европи виключно для своiх цiлiй, не маючи й на думцi дати iншим народам будь-якої voli чи самостiйного життя. I цойно в 1944 роцi, коли всiм стало ясно, що Нiмеччина програла вiйну, починаються riзнi хаотичнi, нераз незрозумiлi й суперечнi, спроби нової полiтики — дати полекшi чи надiї для поневолених народiв на Сходi Европи. У вислiдi того, у вереснi й жовтнi 1944 року нiмci почали показувати дсякi дипломатичнi жестi, звiльняючи деяких полiтичнiх в'язнiв з тюрем та концентрацiйних таборiв, а нiмецькi урядовi чинники почали вести переговори з чiльними провiдниками народiв Схiдньої Европи. З 乌克兰ської сторони для цiлей переговорiв створене, на пiдставi порозумiння деяких полiтичнiх кiл, т. зв. Український Нацiональний Комiтет, який очолив генерал Павло Шандрук, а президiю якого творили В. М. Кубiйович, О. П. Семененко i П. П. Терещенко. З нiмецького боку виступали вже не якiс губернатори чи меншi неофiцiйнi речники без нiякого зобов'язуючого авторитету, а представники нiмецького уряду.

Український Нацiональний Комiтет твердо й виразно окреслив свою головну мету у своiй декларацiї: "йти по шляху, що веде до створення нацiональної суверенної держави та вiдновити збройну боротьбу за українську державнiсть".

Хоч ця нібіто дипломатично-політична гра напередодні програної війни не могла допомогти ні німцям і ні нам, то все-таки створення Українського Національного Комітету й організація Української Національної Армії, в склад якої мали увійти всі інші військові формування та поодинокі вояки-українці, що були розсіяні по різних частинах німецького війська — приблизно 220 тисяч людей — має своє значення в історії наших визвольних змагань.

І сьогодні ця подія з-перед 30 років повинна скріпити наше испохитис становище у боротьбі за свою державність.

Юрій Тис-Крохмалюк

НЕ ЗАБУВАЙМО ПРО НАШИХ ПОБРАТИМІВ!

Під тим наголовком продовжуємо вістки про УД, які появляються у книжкових виданнях, та іншого роду публікаціях, які можуть стати матеріалом до опрацювання історії нашої формування. Не пропускаю одинак і вісток про наших побратимів, які в умовах фронтових акцій в краю опинилися в рядах УПА. Того роду матеріали знаходяться у публікаціях з подій другої світової війни, виданих у Німеччині у численних споминах і опрацюваннях поодиноких фронтових дій, історій дивізій, корпусів, тощо. Багато матеріалів можна знайти у публікаціях, які появляються у Польщі. Було б дуже корисно, якщо б наші побратими, або громадяни, які не були учасниками збройних формувань, виписували навіть найдрібніші вістки, завважи, сціпки, тощо з різного роду видань у різних мовах, та передавали їх до нашої редакції.

1973 року з'явилася у Варшаві праця двох авторів присвячена збройним змаганням Польщі з Українською Повстанською Армією, у якій є теж згадки про УД і вояків цієї формування: Antoni B. Szczesniak i Wieslaw Z. Szota: "Droga do nikąd", Działalność Organizacji ukraińskich nacjonalistów i jej likwidacja w Polsce, Warszawa, 1972, W-wo Minist. Obrony Narodowej. St. 587, ілюст. Вартість праці нерівномірна. Автори стараються не попадати у суперечності із офіційної пропаганди відносно ОУН, УПА і УД. Вони стверджують, що ніякої боротьби проти ні-

мецького окупанта не було з виїмком малих взаємних обстрілювань, та і не могло бути, бо операціями УПА командували німецькі старшини, які мали теж командні пости у більших з'єднаннях. Але у згаданій праці не знаходимо ніодного прізвища німецького старшини і ні одної частини УПА під німецькою командою. Здається, що автори почувалися невигідно у своїх твердженнях, коли вирішили оправдати брак доказів участі німецьких старшин: "цього питання ми не розглядали у наших дослідах з причини малої кількості матеріалів на цю тему". Але читачеві ясно, коли б автори мали хочби один доказ у руках, не поминули б його у своїй книзі.

Наsovетській пропаганді спирається теж твердження авторів, що УПА і "дивізія СС Галіції" проголосили своїми ворогами Польщу, Румунію, СССР, Мадярщину, Україну на схід від Збручча, жидів, мельниківців УЦК, митрополита А. Шептицького, інші буржуазні українські партії, українських комуністів і старше українське покоління. (стор. 155). Аж під кінець війни, коли не було вже сумнівів, що пімці війну програли, до своїх ворогів УПА і дивізія СС "Галіції" додали ще гітлерівців. Уже з цієї цитати бачимо примітивну пропаганду московського типу, та її повну абсурдаліність.

Автори твердять, що в українському національному руході гегемонію перебрали бандерівці, а популярною стала ОУН. Зате дивізію створили мельниківці. Німці, үзбройвші УПА і УД дійшли до висновку, що вели досі зло політику у відношенні до українців. Автори наводять слова О. Райлє "Macht und Ohnmacht der Geheimdienste" — München, 1968, таки німецькою мовою:

Das war eine von den leider zahlreichen politischen Torheiten der Reichsregierung, durch die jene Völker, die bei Beginn des Krieges deutschfreundlich eingestellt waren, allmählich auch zu unseren Feinden gemacht wurden."

В червні 1944 р. посилилася ще більше пропаганда серед населення, щоб молодь вступала до дивізії СС Галіції і до Вермахту. На зібраннях, академіях і маніфестаціях переважали представники німецької влади, УЦК і дивізії СС "Галіціен". Автор постійно пише, що спирається на архівах, советських виданнях, на звідах польської делегатури лондонського уряду, на актах міністерства внутрішніх справ у Варшаві, але дата червня 1944 є нісснітницєю. У той час більшевицькі армії

стояли під Бродами і УД готовилася в Німеччині до виїзду на фронт. Це не був час на маніфестації та організування академій і зібрань.

Автори згадують ще про старшинську школу УПА "Олєні", яка весною 1944 р. розташувалася в районі міста Боріхов. Навчання тривало 4 місяці, командиром школи був майор Польовий. Викладали старшини дивізії СС "Галиціен" та інших фашистівських формаций. (стор. 154). Слід справити: старшинська школа "Олєні" існувала в районі міста Болехів, в напрямі південного заходу у віддалі около 25 км від міста, серед лісів недалеко шпиталя УПА. Це був вишкільний і організаційний центр УПА розташований у комплексі лісів і гір між Болеховом і Сколем та селами Камянка, Поляниця, Лужки, Липа, Гребенів.

В час битви під Бродами, відбувалися великі бої УПА в цьому районі, проти совєтських партизан Шукаєва, одного полку мадярів і двох дивізій німецьких СС у силі 30.000 вояків. Згідно з тайним домовленням УПА з мадярським командуванням, мадярський полк відкрив тільки слабий вогонь у напрямі лісів і повернувся до міста Сколе. Третю дивізію піміці вислали проти совєтських партизан Шукаєва, які відійшли на захід під натиском двох куренів УПА, що рушили з гори Лопата (1211 м.)

В тій інформації авторів маємо загадку про офіцерів УД, як викладачів старшинської школи "Олєні". Не маємо вісток про дезерцію старшин УД з Німеччини до УПА, що було б і так неможливо. Не було теж таких старшин, що залишилися в Галичині на відпувстві і перейшли до УПА. Зате після Битви під Бродами кілька тисяч дивізійників залишилося в УПА і в тому числі і немало підстаршин і старшин. Ці останні могли з наказу головного командування УПА перейти у Карпати і перебрати старшинський вишкіл в "Оленях", отже уже під совєтською окупацією.

Іншою полісю була приявність двох німецьких СС дивізій в районі Болехова проти УПА і одної проти совєтських партизан Шукаєва у той час, коли в районі Бродів відбувалася трагедія не тільки нашої дивізії і не тільки XIII корпуса, що боронив фронт в районі Бродів, але і цілої 4-ої танкової армії, а з тим і цілого східнього фронту! Три досконало вивінувані СС дивізії могли, якщо не відвернути небезпеки повного про-

валу німецького фронту, то щонайменше відсунути розвал і спинити хаотичний відступ німецьких армій на цілому фронті.

Та мабуть в очах головної кватири німецьких збройних сил важнішим було знищити один з центрів УПА в Карпатах, чим стимати совєтську оfenзиву. Ця тема потребує особливого насвітлення у працях над історією I УД УНА.

Автори опрацювали книгу на підставі советських джерел, бо всі прізвища подають у російській вимові: Чупрінка, Гріцай, Гончаренко, Огієнко та багато інших. Тільки одне прізвище спольщили: інж. Вжецьоно!

Далі читаемо на різних сторінках, що УПА і УД вбивали жидів, українців і поляків, палили села, мучили населення. Цього роду пропаганда існує по сьогодні в Україні. Її вплив великий, бо в післявоєнних часах грасували на українських територіях різні банди, з осібна зорганізовані смерчем, які підшивалися під УПА діючи з тризубами на шапках та різними іншими національними відзнаками. Інші советські банди нападали на села і вбивали населення та грабили і за ними опісля ніби то шукали відділи НКВД, як за з'єднаннями УПА.

Одинокі повстанці в роках війни, які помагали населенню ліками, харчами, які будували населенню понищені будинки, були советські і польські комуністичні партизани, лицарські, гуманні і вразливі на людську недолю!

Брехня, на якій спирається московська пропаганда, є цікавим елементом успіху навіть у сателітній Польщі. Відомо, що жиди були винищені на теренах колишньої Польщі в роках 1942 і останки можливо в початку 1943 року. УПА у той час була у стадії організації і діяла в непроглядних теренах, де жидівського населення не було, і врешті, який сенс мало б витрачати сили і зброю на вбиванні жидів чи спокійного польського населення. Інакші часи настали, коли прийшлося поборювати не тільки німців, але і польську комуністичну і советську партизанку. Українська Дивізія в ті роки взагалі не існувала. Дивізію проголошено 28 квітня 1943 року, а 18 липня відбувся перший від'їзд групи добровольців на вищкіл.

Але для советської пропаганди (а мабуть і для кожної іншої) десінформація (гарне слово, яке означає брехню!), факти, дати і особи не мають значення. Кожна брехня повторювана багато разів, прийметься як достовірна правда.

ОУН не відносилася ворожо до дивізії, яка поборювала совєтську і комуністичну польську партизанку, та згідно з авторами мордувала масово жидів, а навпаки, післала до дивізії своїх довірених людей, щоб “виробити в дивізії справи національного духа”. Тому багато вояків дивізії перейшло до УПА. Їх приймали як елемент, що мав досвід і фронтовий вишкіл і передавав їм без виїмку командні пости. Часто теж проводилася боева співпраця відділів УПА і Дивізії “Галіції”. Автори не знають або не хочуть писати про те, що рішенням найвищих чинників ОУН і УПА була заборона для вояків УД переходити при нагоді відпусток або іншими шляхами самочинно до УПА.

Далі довідчесмося, що в час офензиви советських армій в липні 1944 року, дивізія відійшла на захід. На терені Польщі після вживали з'єднання дивізії як аріергарди. Приміром в січні 1945 дивізія СС “Галіції” воювала в районі Krakova (під Звежинцем) ослонюючи пілецькі частини.

Проте довідчесмося пізніше, що дивізію розбили під Бродами, вона втратила 70% в людях і босвих засобах і тоді на чолі дивізії став Павло Шандрук, колишній старшина польської армії і залишився командиром до кінця. Дивізію скерували на Чехословакію для доповнення і реорганізації, а її частини перекинуто до південної Австрії проти югославських партизан.

В другій половині березня 1945 року почалася організація другої дивізії, на чолі якої став націоналіст полк. П. Дяченко (мас бути Дяченко). В Берліні сформовано теж бригаду для особливих завдань (диверсія і саботаж), в складі двох куренів під командою атамана Бульби.

Далі довідчесмося, що в половині вересня 1939 року, Павло Шандрук був шефом штабу 29-ої бригади піхоти, створеної 16 вересня 1939 з останків 29 дивізії і вільних груп вояків інших одиниць. Під кінець війни Павло Шандрук старався з'єднати усі галицькі формациї в Українську Народну Армію. Після війни УНА згруповано під командою Шандрука в Італії в районі Ріміні, де ждали на вибух третьої світової війни.

Як бачимо автори маючи до диспозиції усі архіви і джерела до своєї праці, а використали їх у дивний спосіб.

Далі автори твердять, що українські націоналісти мали три форми боротьби проти СССР:

1. Безпосередні дії політично-диверсійні українського легіону і фронтові війська (тільки група А. Мельника).

2. Діяльність пропагандивно-політична.

3. Екстремізація советських кадр, які не вспіли евакуватися, та поборювання советської партизанки.

Після переходу фронту, УПА нав'язала розмови з польськими повстанцями, які стояли під впливом Лондону. Далі українці переводили вбивства як, наприклад, вбили ген. Ватутіна.

Дальший розвій випадків виглядає у світлі авторів так:

Не звертаючи уваги на Український Національний Комітет, затверджений німецьким урядом, німецькі чинники вели переговори безпосередньо з командирами українських фашістівських збройних сил. Німці хотіли використати формацию УПА під командою Романа Шухевича, ватаги атамана Т. Бульби-Боровця і останки українських есесів під П. Шандруком.

Усі ті командири були з весною 1945 у Німеччині. Р. Шухевич за згодою головного уряду безпеки Райху відпочивав у санаторії Карльове Вари (джерело — Воїнський історичний Архів). Бульба приїхав до Берліна, готель Кантстрассе 52, кімната 41 під прізвищем майора Каненка. Павло Шандрук останній командир недобитків галицької СС на припурочення А. Мельника репрезентував ОУНм.

В дальших розділах масмо уже історію боротьби на Закерзоню, опісану досить широко на основі не таких таємничих документах як досі. Цікаві є подробиці розмов делегатів УПА до АК і ВІН, у яких кілька разів брали участь полк. Юрій Лопатинський, д-р В. Горбовий (Граб) і Вира.

Десятки сторінок присвячені подіям на Закерзоню; автори висловлюють подив до активності ОУН УПА, які в таких умовах інформували держави західної Європи про свої змагання і боєві успіхи. Численні статті і публікації у західній Європі інспіровані і пропаговані ОУН-УПА.

На закінчення книжки читаємо:

“Багато бувших членів дивізії СС “Галіціен” та інших фашистівсько націоналістичних формаций американська окупаційна влада західної Німеччини згрупувала в таборі Бад Верістофен в Баварії (18 км на північ від Кавфбоєрн). Там нові шефи, тим разом з-за океану, приготовляли їх до діяльності проти держав народної демократії і СССР. В таборі відбува-

лися регулярні військові вправи головно в ділянці диверсії, саботажу і шпигунства".

Це все що автори знали, або що дозволили їм публікувати. На кінець хочу згадати ще командира Ягоду — або Черника, який, як пишуть автори, був офіцером дивізії СС "Галицієн".

Читаємо далі таке:

"Весною 1944 на терсі повітів Томашів і Грубешів прийшла сотня Вовки, під командою Ягоди-Черника. Ті відділи перейшли з боями за Буг. Сотня Ягоди вчасною весною вернулася на Холмщину".

У зіставленихі командиних обсад ОУН-УПА округ Закерзонського Краю, автори подають "Ягоду-Черника" як військового референта УПА від березня до грудня 1945. Справжнє прізвище Ягоди с Анатоль Шидорук.

У залученні 24 при кінці книжки автори подають плян організаційної структури УПА в Польщі від липня 1944 до 1945. Читаємо там, що курінь Ягоди-Черника був розміщений в районі Красностав-Холм.

В обсаді тактичного відтинка ВО Сян виступає Анатоль Шидорук — Яода як командир відтинка 3 "Данилів" до грудня 1945.

Про командира Ягоду-Черника можна знайти більше у моїй праці в англійській мові.

1. Перед наступом на Радехів 25 квітня 1945 відбулася нарада командирів частин УПА призначених до акції, між ними був командир групи "Пролом" (80-150 вояків) Черник.

2. Яода-командир спецвідділу для особливих доручень, 30 люда до акції на Камінь Коширський 19 серпня 1943 проти німців. Завдання: здобути сильно укріплений бункер у місті.

3. 19-20 серпня 1943 відділ вернувся до табору, бо ген. Фон дем Вах готовився напасті на табір, що у лісі. У таборі зібралися для оборони: школа для старшин, мали прибути ще 2 курені, які були в дорозі на Мізоч. Обороною командував Черник (Яода). Після наступу німецького летунства, проти якого ми не мали протилеметальної зброї, відділи залишили табір і заняли позиції у віддалі 200 м. від табору. Сподівалися наступу німців, в часі окруження перебилися і відійшли у ліс.

4. Весною 1945 року існує курінь Ягоди-Черника. Діяв на Закерзонні, у травні 1945 перейшов на схід за лінію Керзона.

5. 28 квітня 1946 прийшла вістка, що Ягода вбитий у бою біля Снятина.

Питання відкрите: чи Ягода був старшиною у 1 УД? Чи Ягода і Черник два псевдоніми А. Шидорука, чи може один з них справжнє прізвище? Чи дати в обох книжках правдиві? Чи хтось із читачів зінав цього визначного старшину?

Врешті автори закінчують із сентиментом:

“На заході український націоналізм і далі знаходиться на дорозі до нікуди. Українські націоналісти, а з осібна колишні члени ОУН, УПА і 14-ої стрілецької дивізії СС “Галиціен”, які перебувають на еміграції в ЗСА і Канаді, і далі дають вислови ненависті до соціялістичних країв.

...члени ОУН діють активно в організації “Північна Ліга” з осідком у Голяндії. Її знаком с положені гітлерівський гакенкройц і оунівський тризуб. Останній з'їзд в Англії відбувся у Брінгтон в готелі Роял Павільон.

Українські націоналісти, нові союзники сіоністів, с тепер принимані публичною опінією Ізраїля, доказом чого с численні виповіді на сторінках преси Тель Авіву.

Нині ужс більшість провідників ОУН-УПА ис живе. Ще в час війни був забитий у битві під Бродами 1944 провідник фашистівської ФНЄ офіцер СС “Галиціен” Дмитро Паліїв”.

Праця згаданих авторів мас багато цікавих світлин, між іншими ген. Свєрчевського і ген. Ватутіна, численні таблиці, зіставлення і організаційні дані про УПА з багатьома прізвищами. Ці статистичні матеріяли треба б провіріти і використати.

**Об'єднані Українські Підприємства
U.B.A. TRADING COMPANY LTD.**

300 Dwight Ave.

Toronto 14

Tel.: 252-2246

252-2247

Відділи з самообслуговою:

138 Euclid Ave.

Tel.: 366-2324

300 Dwight Ave.

Tel.: 252-2120

21 Prescott Ave.

Tel.: 763-1921

Споживчі товари, тютюнові вироби, солодощі, галантерія, патентові ліки і т. п.

М. Сулима

ЯНА РОЗВ'ЯЗКА?

Коли глядіти на листу народів репрезентованих у "Об'єднаних Націях", ми знаходимо десятки націй, що мають менше одного мільйона населення: Лезото, Мавріцію, Гуана, Кипр, Ботсвана, Фіджі, Мальта, Люксембург, Ісландія. Але, не зважаючи на їхню величину територіальну, чи число населення, вони є незалежними державами, які мають право, якщо собі фінансово на це можуть дозволити, мати свої армії, свої закордонні представництва та рішати про свою культурну чи мовну політику. Ані Україна, ані Білорусь, як "паперові" члени "Об'єднаних Націй" не ведуть своєї, незалежної від Москви, закордонної політики; вони не мають своїх армій, своїх грошей, своєї пошти; вони навіть не мають своєї рідної мови як мови державної. А що говорити про Естонію, Латвію, Литву, Вірменію, Грузію, Азербайджан, Казахстан, Туркестан, Кіргізію, Молдавію і інші поневолені совєтські народи? Багато з них — це нації багаті в свою національну культуру, нації старші за Росію, нації економічно самовистачальні? Який сором, що у нашому двадцятому столітті ці нації є колоніями російського народу, чурою старшого московського брата та тяглом у імперіальному возі російського великороджавництва. "Союз" цих народів закріплений танками кремлівських верховодів і втримуваний при допомозі всечуйного КГБ і концентраційних таборів. Все це робиться тільки на те, щоб задоволити **садизм** однієї кляси росіян, які все своє життя присвятили одній справі: тероризувати інші народи з метою перетворити їх у якийсь ідіотичний советський народ.

Це не месіянство "вибраного російського народу", що в дусі Достоєвського мав би спасті світ, біологічно винищуючи своїх "молодших братів". Ні! Це садизм росіян, одідичений від монгольських пращурів Джінгісхана. Метою є запанувати над світом. Росіяни це знають, бо цього їх участі у школі; їхні верховоди вірять у це, бо вони уроїли собі, що капіталістичний світ вижився духовно й фізично та що тільки соція-

лізм практикований у СССР може замінити буржуазне суспільство. На те й Кремль висилає безупину свої "культурні" та "наукові" делегації в світ; члени цих "культуртрегерів" добре витреновані на те, щоб у гебельському стилі переконувати наївних лібералів у демократичних країнах світу про правильність марксистсько-ленінського "кредо".

Чи подумали коли російські провідники про те, що ті, яких вони трактують як рабів, допомогли росіянам творити їхню російську імперію? Найкращі інтелектуали сили поневолених народів росіяни тягли та тягнуть ще сьогодні в Москву і Ленінград, щоб просвічувати як казав Хвильовий "здріланку Москву"! Час було б росіянам подумати про те, як сплатити довг тим народам! Але ні. Навіть російські дисиденти — панове Шафаревич і Солженицін проповідують дальше старий російський православно-націоналістичний мессіянізм; вони не бажали б розвалу советської імперії. В дусі російського великороджавництва вважають вони всі поневолені народи як частину російської нації. Дивно, як хворий захід мав би бути вилікуваний російським народом, який сам через століття просяк хворобою великороджавництва та матеріалізму? Чи справді ті, які назавжди хотіли б залишитися поліцаями пригнечених, можуть оздоровляти "гнилий захід"?

Не зважаючи на пропаганду про те, що "живеть стало веселей", громадяни СССР живуть надалі в нужденних стандартних мешканнях, одержують мізерну платню, журяться вічно про набуття речей дешевого вжитку, а головно живуть у страху перед переслідуванням і втратою верстату праці. Знову ж упривільйована кляса партійних бонців, державних бюрократів, військовиків живуть як справжні буржуї: в них лімузини, дачі, поїздки за кордон, ферії в Сочі, прислуга, а для їхніх дітей відкриті найкращі школи і карієра. Але й вони живуть у страсі, щоб не втратити привілеїв. Советське суспільство стало найбільш зматеріалізованим суспільством. Бо ж, коли людині забрали релігію, людську гідність і свободу думки, що ж їй залишається крім думки про те, як відробити свій робочий день, наповнити шлунок і з горя запитися? Людина тратить віру в приязнь приятелів, стає циніком і кпить із усіх гасел про "дружбу народів", "безклясове суспільство"; або, втративши всі моральні засади, стає підлабузником, донощиком і плює

на всіх і на вся, щоб тільки вдержатися при "жолобі". Диктатура пролетаріату стала поневоленням пролетаріату.

Советські верховоди цілий час тільки й думають про те, як то ще своєю системою "ущасливити" Португалію, Італію, Еспанію та Анголю. На ці свої махінації кремлівські верховоди потребують великих збройних сил, а головне воєнної флоти. Вони вже її мають таку, що навіть перевищує воєнну флоту Сполучених Штатів Америки. Це все коштує грубі мільярди рублів. Советська людина мусить терпіти брак харчів і річей dennого вжитку та вести примітивне життя, лише на те, щоб просувати ідею советського соціалізму в Африці і серед народів світу згідно із "блупрітом" всемогучого Політбюра.

І так велика комедія продовжується: видумуються примітивні теорії про те, як злити всіх молодших братів із геніальним русским народом, народом-героєм у жаргоні офіційної советської філософії; партія задає собі клопоту, як ущасливити соціалістичним "расем" ще інші країни світу; як їх "визволити" від буржуазних націоналістів і капіталістів, але рівночасно облу碌иво залишається до тих же самих капіталістів, щоб одержави від них пшеницю та технологію. **Кожна система носить в собі моменти самознищення.** Цей елемент я вбачаю в месіяністичній ідсі російського імперіялізму — в ідеї третього Риму; в російській **манії** виступати в ролі спасителів людства. Советська імперія як **символ брутального садизму та фарисейства** одного дня лопне. Не під ударом бомб і танків. Вона розвалиться, коли советська людина скаже собі: годі! Коли вона матиме досить усієї брехні та облуди; коли не захоче більше поневірятися та терпіти приниження, підлоту та терор. Коли ця людина випростує хребет і захоче жити свободним життям людини; коли вона, відкидаючи страх, почне **сміятися**. Коли ця людина відмовиться від **панування**, а захоче жити життям **нормальнюої людської істоти!**

Розвал імперії приніс би благодать для самого російського народу, який звільнився б від диктатури, що тяжіла на ньому від часів Івана Грозного. Розвал цього потворного молоха приніс би свободу поневоленим народам, які самі собі дадуть раду в творенні власного життя без "допомоги" старшого брата. Я думаю, що росіянам залежатиме на тому, щоб у своїх сусідах мати приятелів, а не ворогів. Розвал і демократизація імперії принесли б справжнє відпруження (детанту) в

світі. Бо советська імперія, озброєна по зуби, є загрозою для вільного світу. Вона встравала в усі конфлікти світу, вона проводила субверзії в різних країнах світу. Вона при помочі своєї псевдорелігії проводить свої політичні махінації. Її дальнє існування не є світочем для світу — нашого двадцятого століття. Потоптання прав людини та знищення всіх свобод аж ніяк не підходить до ідеалів нашої доби та ідеї прогресу, про який так Кремль горлає на цілий світ.

Людина — це звучить гордо, казав здається Горкій. Так, якщо ще і тут між нами і там у царстві советського молоха існує горда людина, вона переможе і танки і ракети і підводні човни. А така людина існує сьогодні навіть у советській нелюдській диктатурі. Ця людина допоможе розторошити **останню колоніяльну імперію** російського народу.

Іншої розв'язки я не бачу!

УКРАЇНСЬКА ФІРМА

ВКЛАДАЄ І ФІНАНСУЄ НОВІ ПЕЧІ (форнеси).

ВИПОЗИЧАЄ ЗБІРНИКИ НА ГАРЯЧУ ВОДУ.

**ВКЛАДАЄ ПРИЛАДИ ДЛЯ ЗВОГЧУВАННЯ
ПОВІТРЯ** (помідійр).

ВСЯ РОБОТА ГАРАНТОВАНА!

Toronto — 83 Six Point Rd.

Tel.: 236-1755

M8Z 2X2

Hamilton — 905 Barton Street East — Tel.: 549-9634

Чистимо БЕЗПЛАТНО печі (форнеси).

**Даємо БЕЗПЛАТНО цілорічну 24-годинну обслугу
печей нашим відборцям опалової оліви.**

Юрій Гайдар

ХТО І ЯК ЗАСНУВАВ ЗАПОРОЗЬКУ СІЧ 420 РОКІВ ТОМУ?

1975 року сповнилося 420 років з часу заснування і — 200 років з часу зруйнування Запорозької Січі. Ці визначні річниці замовчується в Українській РСР. Тому пригадуємо собі хто й як заснува Запорозьку Січ та її значення для нашого народу.

Україна-Русь, у союзі з Білоруссю-Литвою, витримала два століття навали монгольської імперії Батия, а традицію “Золотих воріт” — цей символ нескореності і бессмертя, передала Запорозькій Січі.

На нашій землі монгольська імперія Батия втратила динаміку свого руху на Захід, відкотилася до Волги і розділилась на орди-держави. Одна з них осіла в Криму та скоро пішла під протекторат наймогутнішої тоді у світі Османськотурецької імперії.

У межах держави кримського хана залишався широкий український степ по лівому боці Дніпра від моря майже до Полтавщини та Слобожанщини. Господарство кримської орди (кочове скотарство) було бідне супроти продуктивно-ліборобської економіки України. Історик пише:

“Грабіжницькі напади на українські села й міста та людоловство стали основним національним промислом кримської орди”.

І правда, орда щороку, а то й двічі-тричі на рік, робила на конях близкавичні наскоки на Україну, палила по дорозі всі села й міста, в'ючила на запасних коней награбовані цінності; слабих людей і дітей убивали, здорових в'язали шнурами і десятками тисяч душ гнали в кримські й турецькі центри роботоргівлі та продавали у вічне рабство.

Хоч за плечима України виростали дві феодальні держави — Польща і Москва, та простягали свої руки на цю країну, все ж головна небезпека йшла з кримської орди і Туреччини.

Що тут робити? У відповідь на ці загрози Україна зродила **козацький рух**. Слово “козак” у тюркській мові означає “вільна незалежна людина”. Зневажаючи навіть смерть, козак радо йде на всі бойові пригоди й небезпеки, аби тільки врятувати те, що йому найдорожче — людську гідність, честь, свободу і славу.

Почалось із того, що сильніші духом і тілом українці виходили на літо в степ, принагодно “лупили” там кримських хижаків-людоловів, самі жили з мисливства, а пізніше і з хліборобства. Ці перші козаки -“уходники” гуртувались у ватаги із своїми виборними -“старшими”. Іноді й зимували на Дніпрових островах.

Це були початкові зародки “Січі”, але організованої, центральної своєї твердині — Запорозької Січі козаки-уходники ще довго не могли створити; перешкоджали не тільки кримські хани, а й польські магнати. Та й не було ще серед них такого освіченого діяча-організатора, який сам оселився б з козаками за порогами Дніпра і там під самим носом дужого смертельного ворога організував дисциплінований козацький центр, твердиню і лад — Запорозьку Січ.

Але от усередині XVI віку знайшлася і така видатна людина. Православно-християнський князь із Волині Дмитро Іванович Вишневецький, прозваний козаками Байдою.

По материній лінії рід Байди йшов від княжих родів Сербії, Алманії, Молдавії. Предками Вишневецького-Байди були зокрема славетні лицарі протитурецької боротьби: Стефан у Сербії і Скандербег у Албанії. За вірність сербському православному християнству турецький султан наказав вийняти очі сербському провіднику Стефанові — предкові Вишневецького-Байди.

Батько Дмитра, українець, князь Іван Вишневецький разом з матір'ю Дмитра перебували кілька років у неволі в Криму. Природно, що їхній син Дмитро Вишневецький, прозваний Байда, став непохитним лицарем-оборонцем православно-християнської віри своїх предків і свого народу, послідовним борцем проти зажерливої Турецької імперії та її кримської орди, став організатором козацтва.

1554 — 1555 р., тобто 421 років тому, Дмитро Вишневецький-Байда прибув із групою козаків на острів Хортицю і збудував тут своїм коштом замок-фортецю з житлами для

козаків. Це й був перший прототип Запорозької Січі, організаційного центру запорозького козацтва і козацької України. Острів Хортиця за порогами на Дніпрі служив стратегічним пунктом у походах на половців ще для старокиївської держави України-Русі.

Дмитро Вишневецький-Байда не випадково обрав з-поміж 250 дніпровських островів саме острів Хортицю, як символ оборони від ворога способом рішучого контрудару.

Саме такими близькавичними контрударами проти нападників і діяв від початку до кінця Байда-Вишневецький. Уже через рік після збудування Січі на Хортиці запорожці під командою Вишневецького атакують важливу турецьку фортецю в гирлі Дніпра, Іслам-Кермень, руйнують її, а гармати перевозять у Січ на Хортицю. Розлютований султан з досади звертається листом до польського короля, щоб той знищив Вишневецького. Та самостійно створена козацька сила діяла незалежно і, навіть, самостійно плянувала свою власну міжнародню політику. Вишневецький прагнув того, щоб християнські держави — Польща, Литва, Москва перестали воювати між собою, а спільними силами знешкодили головного їхнього спільного ворога — кримську орду, і відтиснули Турецьку імперію із європейського східнього берега Чорного моря.

А тимчасом, щоб ослабити турецьку військову підтримку кримському ханові, Вишневецький особисто відвідує султана в Істамбулі. І султан приймає його, дає дарунки.

Це була тільки гра двох принципово непримирених противників. Як пише Грушевський.

“Спираючись на литовсько-польську державу і підтримуючи добре стосунки з Туреччиною, хотів Вишневецький держати в руках Крим”.

Така політична концепція була важлива не тільки для України, а для всіх християнських народів Східної Європи.

Затривожений кримський хан спершу пробує переманити Вишневецького на свій бік — подарунками і пропозиціями високого становища в Криму. Але це йому не вдалося. І тоді хан зібрав усі сили своєї орди й атакував Запорозьку Січ на Хортиці. Після трьох тижнів кривавих боїв і облоги сили хана було розбито й програно назад до Криму.

Це була перша бойова проба для Запорозької Січі на Хортиці. Перша та не остання. Бо вже на прикінці того самого

року кримський хан з ордою знову підійшов до Хортиці; на підмогу йому припливло на човнах Дніпром турецьке військо, прийшло проти Січі також волоське військо. Однаке і ця збірна сила не взяла боєм збудовану Вишневецьким Січ на Хортиці. Натомість узяла її в довгу облогу, щоб голодом змусити запорожців до капітуляції.

Вишневецький з козаками вирвався з облоги і подався до Черкас, а турки зруйнували порожню січову фортецю і відійшли геть.

Опинившись перед лицем грізної об'єднаної татарсько-турецько-волоської сили, Вишневецький знов організує козаків, а водночас пробує переконати московського князя до спільного наступу на спільноголовного ворога. Та Москва більше хотіла наступати на Литву.

Тоді Вишневецький своїми власними козацькими силами виrushає на південь, щоб зустріти і розбити в степу головне військо хана. Польський король попереджає хана про намір Вишневецького і хан, уникаючи генеральної битви з козаками в степу, швидко забрався з своїми головними силами в глибину Криму. Вишневецький, громлячи по дорозі різні загони кримців, пройшов аж до Перекопу. Не застав там головних ханських військ і повернув до своєї Січі на Хортиці.

Під кермою князя Вишневецького-Байди Запорозька Січ стихійно поповнювалась козаками з України і виросла на силу всеукраїнського і навіть міжнароднього значення, стала початком першого відродження України.

Не взяли Вишневецького силою і підкулом, то взяли підступною монгольською хитростю. Підвладні султанові молдавські володарі просили Вишневецького допомогти Молдавії скинути турецьке ярмо, бути правителем Молдавії. Ті, що, як гостя, вітали князя-козака, підступно схопили і видали Вишневецького султанові в Царгород.

Тут з наказу султана зачепили козацького провідника залізним гаком за ребро і лишили висіти, аж поки попросить у султана помилування.

І тут козак перед усім світом показав, що й сама смерть не має над ним сили. Вишневецький три дні висів на гаку. І гострими козацькими дотепами прилюдно ганьбив султана перед турками. Не стерпів султан такого глуму і наказав застрілити Байду, мимохіть припинив його муки. Переказували то-

ді, що турки, зачудовані відвагою і силою Вишневецького, ділили між собою його серце, щоб присвоїти собі щось із його несмертельної духовної сили. Це було 1563 року.

Відтоді ось уже понад 400 років українська народня пісня співає Байді-Вишневецькому славу, що він не тільки життя, а й саму смерть свою зужив на зміцнення людської гідності, українського козацтва та його справедливого діла.

“Українські Вісті”

Василь Федорович

ЗРУЙНУВАННЯ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧИ

(Причинок до 200-ої річниці)

За 20 кілометрів від Нікополя (Дніпропетровська область) лежить село Капулівка. Поблизу цього 300 років тому була Запорозька Січ, що звалася Чортомлицькою, тому що знаходилася біля гирла ріки Чортомлик. Пам'яткою про Чортомлицьку Січ, що збереглася до наших років, є могила кошового Івана Сірка в Капулівці. В 1954 році тут поставлено обеліск з написом:

“На цій місцевості знаходилась Запорозька Січ, яка була центром запорозького козацтва і відограла прогресивну роль в історії українського народу”.*

4 червня 1775 р. за наказом цариці Катерини російська армія під командуванням ген. Текелія зруйнувала остаточно Запорозьку Січ.

Подія ця не була несподівана.

Від початку 18 ст. російський уряд намагався всіми силами зліквідувати Запорозьку Січ — те “зле гніздо”, в якому був “останній корінь Мазепи” (слова Петра I).

Безпосередньо після битви під Полтавою в 1709 р. Петро I наказав зруйнувати Запорозьку Січ за те, що запорожці під проводом кошового Костя Гордієнка стали по стороні Мазепи. Правда, запорожці вважали Мазепу “не батьком, а вітчимом

* Визначні місця України. 2-е вид. Київ, 1961. Ст. 165.

України", але все ж у вирішальний момент боротьби проти Москви стали на його боці. Москва добре знала, що "мало не вся Україна тим запорозьким духом дихає" (слова Мазепи). А той "запорозький дух" — то було споконвічне прагнення українського народу до свободи й незалежності — по всіх үсюдах української землі, на всіх ділянках українського громадянського й індивідуального життя, в усіх виявах і проявах української національної душі і вдачі.**

Після першого зруйнування Запорозької Січи, козаки, що заціліли, помандрували на південь на татарську територію під "протекцію кримського хана". Тут біля міста Олешки заснували вони нову Січ, що проіснувала до 1734 року.

"Татарська протекція" не була легка для запорожців і вони завжди мріяли про поворот на рідну землю. Знов же російський уряд мав труднощі з охороною південних кордонів. Плян охороняти кордони за допомогою "української лінії", що його виготовив граф Вайсбах, вимагав багато людей. Це приневолило гр. Вайсбаха розпочати переговори з запорозькими козаками, що не раз намагалися здобути від російського уряду дозвіл повернутися на давні місця. Переговори тривали довго, від літа 1731 до весни 1734 року. Обі сторони були зацікавлені в успішному закінченні переговорів. Російський уряд хотів мати міцну охорону в південних степах проти кримських татар. Крім того, в момент останніх переговорів у 1734 р., уряд боявся, що запорожці можуть виступити по боці Польщі в війні, яку Росія вже приготовляла. Запорожці ж прагнули повернутися на свої "Вольності", до попереднього життя, з вільним риболовством, з безмежними степами, де можна було випасати табуни коней, з тими слободами, з якими багато запорожців були зв'язані господарськими, дружніми і родинними зв'язками.¹

У висліді тих переговорів, козаки під проводом свого кочового Малашевича вернулися на Україну і заснували Нову Січ коло ріки Пілпільної (лоплив Дніпра). Тут збудовано також церкву Покрова Богородиці, а через те і село стало зватися Покровське.

** Н. Полонська-Василенко. Запоріжжя XVII століття та його спадщина. Мюнхен, "Дніпровська хвиля", 1965. Том I. Ст. 7.

¹ Н. Полонська-Василенко. Там же. Том I. Ст. 129.

В вересні 1734 р. в Білій Церкві гр. Вайсбах вручив кошовому Малашевичеві та старшині з курінними отаманами грамоту про повернення козакам їхніх земель і, принявши присягу на вірність, в імені цариці ствердив, що військо запорозьке залишається при своїх попередніх вольностях і правах. Кошовому і старшині надано всі військові клейноди. Згодом ці умови затверджено докладніше в Лубнях.

Запорожці були певні, що вони повертаються в ті самі умови життя, які були до їх виходу під хана, і що вони дістають повну амністію від царського уряду та повне володіння всіми "Вольностями". Російський уряд дивився на це інакше. Він уважав, що запорожці просто повертаються в російське підданство, і не рахувався з їхніми правами на землі.

Під час відсутності запорожців козаки Полтавського та Миргородського полку почали селитися на землях, що входили в склад "Запорозьких Вольностей"; вони заснували тут низку слобід і хуторів, поставили млини, розвели пасіки. Ці землі вийшли з-під володіння Коша й опинилися від владою полковників.

Крім того російський уряд радо поселював на козацьких землях кріпаків-втікачів з Правобережної України. Починаючи з 1751 р., уряд роздає чужоземним колоністам землі, що досі запорожці включали в межі своїх "вольностей"; найбільші були сербські колонії: Нова Сербія на Правобережжі та Слов'яносербія на Лівобережжі.

Між запорожцями і новосельцями утворилися ворожі відносини; доходило до сутичок і боїв за землю. На тому грунті доходило до непорозуміння між запорожцями й російським урядом; але влада завжди боронила колоністів.

Друга половина 18 ст. — це доба найбільшого зростання російської імперії, та рівночасно поневолення України. Лиш Запоріжжя зберігало деякий час рештки автономії, але уряд поступово обмежував його права.

Крім політичних моментів, входили тут в рахунок також економічні мотиви. Втягнення російських поміщиків в коло європейської торгівлі поставило їх на шлях інтенсифікації господарства: збільшення збуту продуктів, а зокрема пшениці, на яку був великий попит, а якої не можна було сіяти в північних частинах Росії. Звідси тяга російських поміщиків на південь на Україну, де можна було так легко плекати пшеницю, — а тут на перешкоді було Запоріжжя.

Те зацікавлення Україною відбилося в ряді літературно-історичних творів, присвячених Запоріжжю (Мищецький, Зарульський, Рігельман, Міллер). Всі ці твори мають одну спільну рису: негативне, вороже ставлення до Запоріжжя з його політичним і соціальним ладом: це "кубло розбійників", країна, де "голота" сама обирає та скидає своє начальство, де в безмежних степах зникають непокірні "раби"; а що найважніше, Запоріжжя перетинає шлях до Чорного моря.

Рівночасно й Запорожці перейшли еволюцію за 40 років (1734 — 1774). Змінилося зовнішнє становище війська. Відпала можливість вести власну політику й робити військові напади на Крим, що давали колись славу й матеріальні прибутки. З життя Запоріжжя відпала геройка, яка давала йому ідеологічний зміст. Старий лицарський орден на півдні України з його архаїчним ладом, став у половині 18 ст. явним анахронізмом. Це добре розуміла старшина й перед нею, — зокрема в особі її визначного представника Петра Кальнишевського, останнього кошового отамана Запорізької Січи, постало завдання "модернізувати свою маленьку державу" (слова рос. історика-правника Бориса Нольде).

Тому старшина розбудовує сільське господарство та посилює збільшення населення. На Запоріжжя йдуть кріпаки з Правобережжя, "посполиті" з Гетьманщини та Слобожанщини. З Запоріжжя втікачів не видавали — це був споконвічний закон. З розвитком господарства й торгівлі — багатіла старшина, а зокрема зростало число "нетяг" чи "сіроми", тобто козаків, що не мали ніякого майна, а жили на рахунок "курінної карнавки", годувалися в курені й діставали від нього одяг та коней. Іхнє становище робилося все гірше через обмеження наскоків на Крим. Вони мусіли йти на працю чи то до рибалок, чи то до валок, що везли сіль і рибу, чи то до зимівників старшини. Так отже на Запоріжжі, в середині самого козацтва зростало соціальне зрізничкування: поділ на старшину й сірому. Соціальна й економічна нерівність доводила до внутрішніх конфліктів, а то й до відкритих повстань рядових козаків проти старшини; почалися ті повстання в 1749 р. і зросли на силі під кінець існування Січи. Доходило до того, що старшина шукала в російської залоги захисту перед повстанцями (Кальнишевський, 1768 р.).

Ті події давали үрядові формальне право встравати у внутрішні справи Запоріжжя та поставити питання про негайну ліквідацію запорозького козацтва і зруйнування Січі. Щоб знайти юридичне обґрунтування акту ліквідації, уряд доручив історикові Г. Ф. Міллерові (1705 — 1789) прослідити, чи Запорожці мають право на володіння своїми землями. Міллер поробив такі помічення:

1) Запоріжжя було першим місцем проживання українських козаків; звідси вони розселилися на північ і зайняли згодом велику територію аж до Трехтемирова.

2) Козаками на Січі керував кошовий отаман; формально вони підлягали владі українського гетьмана, але в дійсності були від нього незалежні.

3) Запорожці давали притулок усім втікачам та підмовляли селян до втечі на Січ; але найнебезпечніше те, що на Січі знаходять притулок також російські вояки.

На підставі тих помічень Міллер приходить до заключення, що існування Запорізької Січі як політичної одиниці, суперечить державним інтересам імперії; тому Січ не має права залишитися надалі.

Щодо земель — то згідно з висновками Міллера Запорожці не мають абсолютно ніяких прав на зайняті ними території. Універсал Хмельницького, що вони пред'являють на підтвердження своїх прав — підроблений; але якщо навіть визнати його автентичним, то Хмельницький не міг дарувати Запорожцям того, чим сам не володів і що йому не належало.²

Доля Запорізької Січі була припечатана. Тільки війна з Туреччиною 1769 — 1774 р. затримала на деякий час її неминучий кінець. Російський уряд знов відчув потребу “в степових лицарях”, — і це остання доба перед смертю була добою найбільших підлесщувань і почестей, що сипалися на Кіш і запорожців. Ціла низка вельмож, як генерал Панін, князь Прозоровський, князь Потьомкін — вписувалися, звичайно фіктивно, козаками в запорозькі курені. Царіня Катерина дає запорожцям прихильні грамоти; воєводи — Румянцев, Потьомкін, Долгорукій — виславляють їхні подвиги на війні; кошового отамана й старшину нагороджують золотими медалями,

² В. О. Головецький. Запорізька Січ в останні часи свого існування, 1734 — 1775. Київ, 1961.

навмисне виллятими, щоб їх носили на Андріївській бинді. Але це вже була лебедина пісня Запоріжжя.³

Після закінчення війни з Туреччиною й підписання миру в Кучук-Кайнарджі в 1774 р., російський уряд приступив до реалізації свого пляну остаточної ліквідації Запорозької Січі.

В дні 23 квітня 1775 р. кн. Потьомкін (вписаний до запорізького куреня як "козак Грицько Нечоса") вислав ген. П. Текелієві, командуючому I армією, що знаходилася в поблизу кордонів Запоріжжя, таємний наказ — зайняти Січ; оголосити розпуск запорозького козацтва, а старшину арештувати, обвинувативши її у державній зраді. Згідно з дорученням, Текелій вступив зі своїми частинами на Запоріжжя, зайняв үсі паланки і слободи, а 4 червня 1775 р. оточив Січ з үсіх боків та спрямував на неї свої гармати.⁴

Козаки вирішили чинити опір російському військовій захищати Січ. Але старшина, бачучи безвихідне положення, рішила здати Січ беззастережно. Пам'ять про розбіжність думок серед козацтва в питанні про здачу Січі збереглася в народніх піснях. В одній з них говориться, як козаки Васюринського куреня просять кошового дозволити їм зайняти місця на валах і баштах та боронити Січ.

"Благослови ти, наш батьку, нам на башти стати,
Щоб не впустить москалів да Січ руйнувати.
Москаль стане з тесаками, а ми з кулаками,
Нехай слава й загине поміж козаками ".⁵

Запорозьку Січ, як фортецю вольності, зруйновано. Її територія ввійшла в склад Новоросійської та Озівської губерній, об'єднаних у Катеринославське намісництво. Старшину арештовано й вивезено: кошового Петра Кальнишевського, суддю Павла Головатого, писаря Івана Глобу — засуджено на довічне заслання; майно їх сконфісковано. Сконфісковано та- кож військовий скарб і все майно.

Частина Запорожців покинула рідну землю і поселилася на Дунай, де створила т. зв. Задунайську Січ.

³ Н. Полонська-Василенко. Там же. Ст. 106.

⁴ В. О. Голобуцький. Там же. Ст. 409.

⁵ В. О. Голобуцький. Там же. Ст. 409.

Щоб удокументувати юридично зруйнування Запорозької Січи, цариця Катерина II видала 3 серпня 1775 р. в тій справі окремий маніфест, в якому говориться, що Січ зруйнована за “оскорблена імператорського величества” та за непослух “вирочайшим повсленням”. Цей непослух проявився в тому, що козаки:

- 1) чинили насильства супроти інших громадян — царських підданих;
- 2) переховували в себе втікачів;
- 3) створили окрему область, незалежну від царської влади.

Запоріжжя перестало існувати. Але воно залишило багату спадщину та незатертій слід в історії українського народу. Протягом двох століть воно було “азилем української вольності — національної, соціальної, індивідуальної”.⁶

Епілог.

З ліквідацією Запорозької Січи російський уряд втратив цінну і разом з тим майже дарову військову силу. Тим часом уже при кінці 80-их років 18 ст. відносини з Туреччиною загострилися. Назрівала нова війна. З метою збільшення збройних сил імперії, в 1787 р., тобто через 12 років після зруйнування Січи, за розпорядженням уряду, з колишніх запорожців створено нове козацьке військо — зване Чорноморським, що пріснувало до 1860 р. Кінцевим етапом запорозької слави було Кубанське Козаче Військо.

КОНТРАСТИ

Комбатант, який ніколи не погорджує гаркою розхвалиється:

— Я знаю одного такого комбата, якому вже 85 років. Ціле своє життя пив і до сьогодні здоровий, як дуб. Знаю ж його брат, зовсім не пив і помер, проживши ледве п'ять років...

⁶ Н. Полонська-Василенко. Там же. Ст. 7.

Осин Залеський
четар УГА

УКРАЇНСЬКА БРИГАДА В НІМЕЦЬКІМ ЯБЛІННІМ, У ЧСР

У воєнно-історичній студії “Українська Галицька Армія” (Вінніпег 1975) її автор Лев Шанковський, у розділі “Велика польська офензива й I відворот Галицької Армії”, пише на стор. 151 таке: 20 травня 1919 позиції з групи полк. Конаржевського, наступаючи від Миколаєва, здобули важливий залізничний вузол Стрий. Цього ж дня польські війська здобули Турку й Бориню, наступаючи незначними силами на Гірську Бригаду й частини III групи “Глибока”, які весь час панічно відступали від Старого Самбора через Турку — Бориню — Висоцьке — Сморже до Тухольки. На приходстві в Тухольці 19 травня команданти частин, не маючи зв’язку зі своїм командуванням, зробили военну нараду, на якій вирішили відступити на територію Закарпаття, заняту чехо-словацьким військом. Карпинець (Д-р Іван Карпинець: “Історія 8-ої Галицької Бригади”, Літопис Червоної Калини, Львів, 1935) дуже гостро оцінює це рішення. Він пише: “Замість упорядкувати й хоч трохи здисциплінувати частини та спробувати передергтися до головних сил УГА (що зробив 1/8 курінь пор. А. Тарнавського, який відступав з частинами III групи “Глибока”), рішено піти по лінії найменшого опору, а саме склонитися на території чужої держави та не брати участі в дальших боях і терпіннях УГА. Добровільне випровадження з поля бою такої, як на тодішні часи, великої кількості вояків (коло 4.000), около 20 гармат із запасом амуніції та різного рода воєнного приладдя, було страшним ударом для УГА. Наслідки цієї дезерції були такі, що відворот українських військ між Карпатами й Дністром став значно скоріший...”.

З цією оцінкою українського воєнного історика годі не погодитися, пише даліше Л. Шанковський. Для переходу на інтернацію в чужій державі такої значної боєвої сили не було причин в існуючій воєнній ситуації. Війська, що перейшли на

Закарпаття, могли бути легко продергтися до головних сил III Корпусу біля Долини... На жаль, рішення воєнної наради в Ту-хольці вказує на факт, що жертвами воєнної паніки впали не тільки вояки, але й їхні коменданти. Рішення було передчасне...

Я, як ад'ютант команданта Групи "Старий Самбір", що творила половину "Гірської Бригади", перебувув увесь час відступу тієї частини нашої Армії і подаю дійсний стан, який був причиною цієї "дезерції", у цьому нарисі про "Українську Бригаду в Німецькім Ябліннім".

В українській військовій мемуаристиці мало згадується про військову формaciю, яка постала вліті 1919 року в Чехословацькій республіці, під назвою "Українська Бригада в Німецькім Ябліннім". Як один з нечисленних вже, мабуть, старшин тієї Бригади подаю тут коротку її історію.

Як відомо з історії наших визвольних змагань, у травні 1919 року польська армія почала генеральний наступ проти Української Галицької Армії з метою проломити фронт і зайняти Східну Галичину, себто Західну область УНР. У тому часі поляки дістали сильне військове підкріплення т. зв. армію ген. Галлера, сформовану на території Франції з колишніх полонених польських вояків австрійської та німецької армій, а також доброволців з Америки й Канади. Ця армія мала бути вислана на протибольшевицький фронт, щоби рятувати Польщу від большевицької навали. Під такою умовою чи радше для такої цілі держави Антанти дозволили на формування тієї військової частини, та дали їй усяке військове вивінування. Та польський уряд обманув своїх протекторів і, замість вислати "Галерчиків" проти большевиків, кинув її на фронт проти української армії в Галичині.

Наша фронтова лінія проходила тоді від чеського кордону в Карпатах на захід від міста Турки, в північному напрямку під Перемишль, даліше на схід у сторону Львова, а відтак у північно-східному напрямку до Волині. Ліве крило нашої армії, що підлягало команді III-го Корпусу УГА, творила Гірська Бригада, яка правим крилом сусідувала з бригадою полк. А. Кравса біля містечка Хирова, а ліве крило доходило до чеської границі в Карпатах.

В половині місяця травня 1919 р. було вже замітно, що поляки приготовляються до генерального наступу, діставши сильне підкріплення названою вже армією ген. Галлера. Перші

бої почалися на відтинку нашого фронту "Крукеничі", а в понеділок (половина травня, докладної дати не пам'ятаю) о год. 8-й рано мав початися наступ на фронтову лінію Гірської Бригади, як про це зголосила нашій команді військова розвідка. Та може ця добре озброєна і вишколена частина польської армії була б нашого фронту не розбила, якби не занедбання команди нашого III Корпусу. Корпусна команда дала наказ, щоб Гірська Бригада випередила польський наступ і вдарила на них о годині 4-ї ранку і в цей спосіб заскочила їх та взяла ініціативу наступу в свої руки. Та біда була в тому, що наша піхота й артилерія не мали подостатком набоїв. Амуніційний ресферент Корпусу запевняв нас телефонічно, що поїзд з амуніцією прибуде своєчасно на залізничну станцію Старий Самбір, з якого було близько до фронту. На залізничній станції ждали підводи, які мали доставити амуніцію на фронт. В команді групи "Старий Самбір", яка була частиною Гірської Бригади, ми нетерпеливо вичікували заповідженого транспорту, раз-раз телефонуючи до Корпусної Команди у Стрию стереотиповим питанням: "що є з амуніцією"? Нас потішали, що поїзд уже відійшов. Години минали, а ми амуніції так і не дістали до год. 8-ої дня, в якій почався польський наступ.

Як ми згодом, вже на чеській території довідалися від залізничників, за залізничу станцією Лавочне, на чеській стороні, стояли вагони з амуніцією, призначенні для нашої армії, але цю амуніцію треба було перевести кіньми до Лавочного, бо залізничний міст по чеській стороні був пошкоджений і тому поїзд до Лавочного не доїздив. Про ці вагони з амуніцією повинен був знати наш командант станції, але він не подбав про перевіз амуніції до магазинів у Стрию. Було це недбалство і начальника залізничної станції Лавочне і військового команданта станції, і військового референта III Корпусу. Коли почався польський наступ на нашему відтинку фронту, стрільці, вистрілявши усі набої, почали відступати. Кожний військовик знає, що стрілець не маючи чим стріляти, попадає в паніку. Наш фронт заломився і потягнув за собою ліве крило бригади Кравса. Команда Групи "Старий Самбір" перенеслася на залізничну станцію Стріліська — Топільниця, більше м. Турки, де був постій команди Гірської Бригади. До Стрілок прибув командант Г. Б. от. Черський з начальником булави сот. Шльо-сером і старалися створити нову фронтову лінію. Та обсади-

ти її не було ким, бо стрільці розбривися по горах, прямуючи на південь до чеської границі, а ті малі відділи, що вдалося затримати, були безкорисні, бо не мали амуніції. Сполуки з Командою Корпусу не було, бо телефонічна лінія йшла через Самбір, який був уже занятий поляками. В такій ситуації команда Гірської Бригади мусіла діяти самостійно. Та як тут діяти, коли замало стрільців і брак амуніції, а до цього вилізла ще й наша "сантиментальність". Коли наша розвідка донесла, що на "ринку" в Ст. Самборі відпочиває більший відділ польського війська, ми стали натискати на коменданта гармашів, сот. Я. Ярему, щоб пустив туди кілька гранатів і тим спричинив замішання серед поляків, що хоч на деякий час було б спинило польський наступ і дало можливість нашої контракції та здобуття хоч трохи амуніції від польської частини. Та сот. Ярема відмовився дати наказ гармашам, бо ж гранати можуть попасті в нашу церкву та читальню "Просвіти". Типовий вияв нашої "мякосердності", якої у війні не можна стосувати, бо тут "або пан, або пропав".

Щоб не дати себс окружити польськими частинами, які наступали здовж залізничої лінії, команда Бригади вирішила відступати дальше через Турку, Бориню, Сморже, в напрямі м. Сколе, в надії, зв'язатися з нашими частинами III Корпусу, а також позбирати розсипаних по горах стрільців. Лінія відступу була дуже тяжка, бо весняні води розмили гірські до роги і коні ледви тягнули гармати та невеликий обоз. Західня частина Гірської Бригади Група "Лютовиська" відступала та-кож у південному напрямку, здержуючи польський наступ із заходу.

Увечері спинилися ми в селі Тухольці і вислали стежу до м. Сколе, яка повернувшись повідомила, що у Сколім нема українських військових частин, лише "польська страж обивательска". Ми могли заняти Сколе, але вдергати його не було виглядів, бо не було амуніції. На параді в домі о. пароха в Тухольці, на якій були комендант Бригади от. Черський, сот. Шльосер, комендант Групи Ст. Самбір сот. Мацієвич, сот. Ярема, пор. Малецький та ще деякі старшини, що зі своїми відділами спинилися в околиці села, обговорено дві можливості: або займаємо Сколе і горами пробиваємося на схід у напрямі Станиславова, щоб дістатися до наших частин, або переходимо на чеську територію, збираємо наші розпорощені частини,

дістанемо від чехів хоч трохи амуніції, і наступаємо з гір у напрямку Станиславів — Коломия.

Перший плян був мало реальний, бо не було амуніції, не було харчів для людей і корму для коней, а забирати харчі від убогого гірського населення в часі переднівку, було неможливе. Лишався другий плян: перехід на чеську територію. Чехи були тоді з поляками у напіввоєнному стані через непорозуміння щодо Шлеську і такий наш маневр був би їм на руку. По скінченні параду вибрано делегацію в складі сот. Майдісвича, Яреми і пор. Малецького, які ранком на конях у супроводі трубача з білим прапором, перехали чеську границю і зголосилися в чеській команді в селі Нижчі Веречки. Командант станиці, порозумівшись телефоном з вищою чеською командою, дав згоду на наш перехід границі, з тим, що остаточне рішення щодо нашого пляну дістанемо від вищої чеської команди.

Ми перейшли селом Климець, останнім селом перед чеським кордоном, закопали у лісі рештки нашої артилерійської амуніції, — в надії, що її ще згодом використаємо — і дійшли до села Нижні Веречки. Тут зустріли ми пісвєлики наші військові частини, що перейшли Карпати і були спрямовані чеською прикордонною стороженою до села Веречки.

Біля полуудня приїхав відділ чеських старшин і з ними — наше лихо — головнокомандувач чеської армії французький генерал Еюк. Побачивши наших старшин у різних одностроях (наше міністерство не зуміло за півроку устійнити хоча б однакові відзнаки і одну форму одностроїв), спітав, чи ми є з большевицькою армією? На біду лиш от. Черський і пор. Трешневський знали дещо французьку мову, тож розмова провадилася через перекладача, чеського старшину.

Тут мимоходом треба зазначити, що наші старшини і вояки були з'одягнені так, як повернулися з фронтів першої війни, не мали не лише однакових одностроїв, але навіть відзнак, тому така різношерстна група старшин могла викликати у французького генерала враження “большевицького війська”.

Наш Секретаріят Військових Справ довго наражувався над формою одностроїв і відзнак для нашого війська, бо розпорядок про це появився щойно 22 квітня 1919 р. Зрозуміло, що годі було тоді думати про нові форми одностроїв, бо не

було для цього ані матеріалів, ні часу, але можна було покористиватися думкою наших сусідів чехів, які спочатку залишили старі австрійські однострої, змінюючи лиш відзнаки. А втім, розпорядок ДСВС про однострої не був добре обдуманий, бо якщо 22 січня 1919 р. була проголошена соборність українських земель, то треба було й соборно устійнити форму військового однострою для всієї української армії, а не лиш для УГА.

Повертаю даліше до нашої зустрічі з ген. Еноком. Отаман Черський старався вияснити генералові наше положення і досить гострими словами докоряв альянтам, що воини не тільки не піддержують наших змагань, які ми провадимо на двох фронтах в обороні нашої батьківщини, але ще й дозволили армії ген. Галлера підкріпити польський фронт, замість іти на фронт проти большевиків. Та переконувати ген. Енока було безцільне, бо Франція була опікункою Польщі і полягала на польських інформаціях. Він заявив нам, що мусимо скласти зброю і будемо інтерновані до далішого рішення чеської влади. Чеські старшини, які знали про наш пляш, співчували нам, але були безсилні супроти наказу ген. Енока, який з'явився на Закарпатті, щоб керувати восниною акцією проти наступаючих частин мадярського большевика Белі Куна. Не було б ген. Енока, ми могли легко зреалізувати наш пляш.

У Веречках наказано нам скласти зброюо (старшинам залишили пістолі), залишити гармати, коні і вози, і поїздом відправили нас до містечка Саторалія Уйгелі. В дорозі чути було гарматню стрілянину, це мадярські комуністи "визволяли" наше Закарпаття. Ситуація на фронті була мабуть поважна, бо чеське командування звернулося до команди нашої Бригади з проханням вислати на фронт нашу артилерію. Наші гармаші повернулись до своїх гармат і поїхали на фронт. В тих боях згинуло кілька соток наших вояків. Колишній прем'єр Карпатської України, А. Штефан, подає число вбитих на 26, а ранених 200 (стаття у "Вільному Слові" — Торонто). Д-р М. Терлецький, хорунжий артилерії, в статті "Табор інтернованих в Німецькім Яблінії" (Українська Галицька Армія, Вінниця, 1958) пишучи про ці бої подає: "ми мали досить значні втрати: 350 ранених і вбитих. Хор. Терлецький брав участь у тих боях.

У Веречках "зникло" декілька наших старшин і стрільців, між ними сот. Шебель з бригади Кравсі і сот. Шльосер, начальник булаві Гірської Бригади. Вони горами помандрували на схід і дісталися до нашої армії. Оба старшини згинули згодом в Україні.

По короткому побуті в Сатуралія-Уйгелі перевезли нас поїздами в Судети, і примістили в бараках, відносно добрих і чистих, біля містечка Дойч Габель, яке чехи назвали "Німецьке Яблінне". У цьому таборі були приміщені за австрійських часів, полонені російської армії. Місцеве населення (містечко було чисто німецьке) немало здивувалося, побачивши військові транспорти, які раз-у-раз прибували до табору, хоч це було вже вісім місяців від закінчення першої світової війни. Треба було вияснювати і місцевому населенню, і чеським воякам, які творили невеличку залогу в містечку, хто ми, і як сюди попали. При прибутті до табору відбулася одна, трохи комічна розмова. Комендантом першого нашого транспорту був поручник військової жандармерії, галицький німець, Міллер. При вході до табору стояв чеський поручник теж Міллер, який передавав нашему старшині таборове влаштування. Коли оба старшини, привітавшись, назвали свої прізвища, чеський Міллер запитав дещо іронічно нашого Міллера: "То висте такі українц?" "Такий українець, як ви чех", відрубав наш Міллер.

Чеська влада поставилась до нас зовсім вічливо, бо, як я вже згадував, між чехами і Польщею було напруження, тому наше військо могло ще пригодитися чехам на випадок воєнного зудару. Ми мали повну самоуправу в таборі, діставали такі самі харчові приділи, що й чеське військо, і таку саму платню. По двох тижнях карантини ми могли свободно виходити в містечко, їздити до Праги, чи інших міст, на військові документи, завірювані чеським комендантом міста, майором Янзоіс.

Щоб зорієнтувати населення, хто ми і чому сюди збрили, я помістив у місцевому німецькому щоденнику коротку статейку, подаючи історію нашого прибуття, яка, може вперше, засікала мешканців Україною. А втім, мешканці містечка (офіційно це було повітове місто) були раді нашему прибуттю, бо велика частина грошей, які одержували ми, залишалася в кишенях місцевих купців, власників ресторанів і т. п.

До табору напливали постійно групами, або поодиноко, стрільці, підстаршини й старшини українського війська, які

втікали з польського полону, дізnavшись, що в Чехії існує українська військова одиниця. З цієї військової маси за декілька днів створено сотні, курені, полки та інші військові частини, а цілості надану назву "Українська Бригада в Німецькім Ябліннім". Першим комендантом був підполковник Володимир Федорович, якого кінну частину відделяли поляки від нашої армії біля Надвірної. Дещо пізніше наш Уряд чи радше наше посольство у Відні, призначило комендантом Бригади полковника Антона Вариводу, що був комендантом української військової станиці у Відні.

Наше посольство у Празі запевняло нас, що з альянтськими чинниками йдуть переговори і нас, а також полонених українців з австрійської армії, що були ще по таборах в Італії, перевезуть кораблями до Одеси, щоб створити другий протибольшевицький фронт.

До табору приїздили часто різні визначні гости, як секретар закордонних справ ЗУНР Володимир Темницький, "Січовий Батько" д-р Кирило Трильовський, представники чеського уряду з Праги, відпоручники різних Антанських місій, та інші менші "риби". При головному вході до табору стояла постійно наша варта з дижурним старшиною, який вітав гостей і зголосував їх команді Бригади та обводив по таборі, якщо вони цього бажали. При вході до кожного бараку голосився "діжурний дня", так що всі відвідуючі табору були здивовані порядком і дисципліною нашого вояцтва.

Біля нашого табору був залізничний шлях і декілька разів з вагонів поїзду розкидав хтось летючки в російській мові, в яких закликали невідомі білогвардійці наших вояків вступати до русської армії і йти визволяти "матушку Росію". У нашему таборі було декілька старшин, які до війни були москофілами, чи по тодішній назві "кацапами". Вони зголосилися добровільно до УГА, були добрими старшинами і фронтовиками, але не знати, чи під впливом згаданих летючок, чи з інших мотивів, пригадали собі, що вони не українці, а "руски". Одного дня їх п'ять чи шість зголосилися у мене (я був тоді ад'ютантом полк. Вариводи) з проханням зголосити їх до звіту полковникові. "В якій справі?" — запитав я їх. "Ми хочемо просити звільнити нас з Бригади, бо ми не почуваємося українцями, лиш русскими", відповіли мені. Я пішов у кімнату полковника і переповів йому бажання старшин. Полковник був здиво-

ваний цією вісткою і закликав їх. Один з тих старшин, у військовій формі, зголосив полковникові те саме, що перед хвилиною сказав мені. Поіритований полковник крикнув до них: "Якщо ви не почуваетесь українцями, то йдіть до чорта з моєї Бригади". Старшини відійшли, похнюопивши голови, і цього ж дня забралися з табору.

В Бригаді відбувалися щоденно нормальні військові вправи і заняття, хоч без зброї. Формування нашої Бригади посилилося, коли до табору прибув майор генерального штабу бувшої австрійської армії, Мірко Дяків. Родом зі Скільщини, син учителя, він, як юнак дістався до австрійської кадетської школи, згодом закінчив військову академію і в часі першої світової війни був приділений до штабу німецької армії, що воювала під Верденом. По закінченні війни австрійський уряд призначив його комісарем Форарльбергу, країни біля швейцарського кордону. Бувши якось у Відні (як розповідав він мені) побачив на вулиці старшину в однострої невідомої йому армії, і від нього довідався про українську армію та її змагання на польському фронті. У ньому прокинулось почуття, що він також повинен стати в обороні своєї, вже призабутої, Батьківщини, і він взяв відпustку зі своєї праці та зголосився в українській військовій станиці у Відні, де дістав наказ їхати в Галичину і зголоситися в Начальній Команді. Та добитися до нашої армії от. Дяків уже не міг, бо поляки обсадили були вже Карпати, тому повернувся він до Відня, де дістав приказ зголоситися в Українській Бригаді у Німецькім Яліннім. Тут він з усім запалом і великим військовим досвідом почав формувати нашу Бригаду, для майбутньої дії в Україні. Попри це пильно вивчав українську мову, яку призабув.

У літі 1919 року Бригада мала понад 6.000 стільців і підстаршин та 400 старшин усіх родів зброї. Діставши зброю у руки могла вже бути вжита на фронті. До стану Бригади входили: три піхотні полки, відділ скорострілів, саперів та всі інші частини, як у кожній бригаді. Полк складався з трьох куренів, курінь з трьох сотень, сотня з трьох чет (принятою була назва: чета, четар, не чото, чотар). Санітарна частина мала свій малій шпиталь, який спочатку провадив лікар чех, а коли до табору прибув д-р Чабак, лікар з Лавочного у Карпатах, він став начальним лікарем лічниці, маючи до помочі кількох санітарних старшин-медиків, які згодом закінчили медичні студії

в Празі. Були також сестри-санітарки, які прибули з різними військовими частинами. Полевим духовником був о. Вань, який у погідні дні в неділі і свята служив св. Службу Божу при полевому вівтарі на таборовій площі, а в дощеві дні у просторій театральній залі табору. Щоденні Богослуження відправляв о. Вань у місцевому римо-кат. костелі.

Була також таборова пошта, як відділ місцевого поштового уряду, а провадив її хор. О. Лис, поштовий урядовець з м. Сколе. Олекса Лис закінчив згодом у Чехії молочарську школу, а повернувшись в Галичину працював у Маслосоюзі. З Бригади пішли на студії молочарства пізніше будівничі Маслосоюзу в Галичині як пор. А. Палій, пор. Мудрий та інші, яких прізвищ уже не пам'ятаю.

Першим ад'ютантом коменданта Бригади був чет. Коваль, а коли він захворів і виїхав на лікування, покликав полк. Варивода на ад'ютанта мене. Згодом до табору прибув пор. Заяць, бувший курсант австрійської школи булавних старшин, і його призначив полк. Варивода своїм ад'ютантом, а мені доручив створити евіденційний (реєстрований) відділ, який за тодішною номенклатурою називався "примітний відділ" — назва не дуже влучна. Не легко було перевести реєстрацію такої маси вояків, тим паче, що я у тій праці не мав ніякого досвіду, а фахівців у таборі не було. Разом з молоденьким ст. стрільцем (прізвища не пам'ятаю) почали ми списувати у грубій книзі, поазбучно, всю бригадну братію та окремо заклали картотеку по всіх частинах, де щоленно, на основі звітів, занотовували новоприбулих до табору, хворих, що відійшли до чеської лічниці, чи тих, що виїхали на відпустку. Згодом прибули до табору пор. Кривенько і військовий урядовець Кобільник, які дещо визнавалися у тій військовій канцелярщині, і тоді наша праця наладналася якслід, і ми могли дати відомості про кожного вояка в Бригаді. Коли в першій половині листопада виїхав я з невеликим транспортом в Україну, начальником реєстрового відділу залишився пор. Кривенько. Згадую про цей відділ дещо ширше не тому, що я там працював, а тому, що він для історії Бригади був цінним матеріалом, маючи поіменний список усіх осіб принадлежних до Бригади. Хто перебрав ці списки після розв'язання табору, де вони і чи ще існують, не знаю.

Хочу згадати ще про суд, який відбувся в таборі над комендантом Гірської Бригади от. В. Черським, якому закида-

ли, що він не мусів покидати території ЗОУНР і переходити на чеську територію. Предсідником суду був підполк. В. Федорович, хто обвинувачував — не пам'ятаю, а оборонцями от. В. Черського був сот. Щебель і я. Суд переслухав свідків і дійшов до висновку, що тодішній ситуації іншого виходу не було, й тому виправдав от. В. Черського.

**

Попри щоденні військові вправи і заняття, більше теоретичні, бо зброї не було, за винятком кількох старих крісів та одного машинового кріса, які випозичила чеська команда міста для вправ, велася в таборі також культурно-освітня праця, якою керував "Просвітний Гурток" під проводом пор. Карла Коберського, пізніше кооперативного працівника в Галичині. Був чоловічий хор старшин під диригентурою чет. Бобика, в якому співали, згодом славетні співаки-тенори, Орест Руснак і Василь Тисяк.

Хор влаштував у театральній залі, в місті, добре підготований концерт, на якому виступав також піяніст Тарас Шухевич, що перебував тоді у Празі. Хоч він не був вояком, на концерт "перебрали" ми його в однострій поручника. Виступала також співачка-солістка (прізвища не пам'ятаю), дружина сотника, галицького німця, яка відспівала декілька оперових арій та українських пісень. На концерті з'явилася вся місцева військова і цивільна верхівка та місцеві мешканці, а з Бригади були лише делегати частин через брак місця на залі. Концерт мав мистецький успіх, як про це засвідчила рецензія в місцевому німецькому щоденнику. Крім цього концерту, менші імпрези відбувалися в залі таборового театру. Для влаштовування музичних імпрез закупила команда Бригади фортепіян у фабриці фортепіянів у м. Беміш Ляйпа.

В таборі була також духова оркестра, яку вивчив і нею диригував капельник Білобрам зі Старого Самбора. Були курси для неграмотних і курси української мови для тих, що нею добре не володіли. Театральний гурток давав вистави, в яких спочатку жіночі ролі гралі молоді вояки (раз заплакана "артистка" підняла кінчик спідниці, щоб обтерти сльози, а під спідницею "показалися" військові штаны — під регіт публіки). Згодом театральний гурток поповнився "справжніми жінками" з-поміж таборових санітарок.

Ведено також гімназійні курси, щоб дати змогу доповнити середню освіту тим, що з причини воєнних подій не вспіли її закінчити. Абсолювенти тих курсів складали кінцеві іспити "матури" при комісії під проводом делегата чеського міністерства освіти.

У таборі появлявся журналік "Голос Табору" під моєю редакцією, видаваний спочатку в кількох примірниках на шапіографі, а згодом літографічним способом у друкарні в м. Райхенбергу. Журналік був ілюстрований карикатурами з таборового життя, що їх рисував молодий маля~~л~~ підхорунжий Олійник.

Старшини, які мали закінчену середню освіту, могли дістати відпустку і студіювати у високих школах у Празі. З того скористало багато наших старшин, які закінчили різні високі чи фахові школи і або повернулися в Галичину, або залишилися в Чехії чи Карпатській Україні, або виїмігрували в інші країни Західного Світу.

Час минав, ми ждали на наш виїзд в Україну, бо це обіцювали нам наші дипломати, що приїздили до табору, і так інформували наших представників у посольстві в Празі чи Відні. Та поляки мали більші впливи в кругах всемогучої Антанти і не допускали до виїзду в Україну, знаючи, що ми не зречемося думки про визволення Західної України з-під польського панування.

Чеський уряд запропонував був нашему посольству в Празі, щоб вислати з Бригади всіх учителів на Карпатську Україну до праці в шкільництві, так як зроблено з частиною нашої жандармерії, яка була на службі на Закарпатті. Але полковник Варивода не погодився на цю пропозицію, кажучи: "Я не дозволю дезорганізувати Бригаду, бо з чим поїду в Україну?" Полковник, як військовик, мав рацію, але висилка учителів на Закарпаття була б принесла велику користь, бо була б причинила до освідомлення закарпатців та елімінувала русифікаційні впливи. Та "коби знаття", як каже народня пословиця. Полковник погодився лише на відпустки для студентів, для закінчення студій, але під умовою, що в разі потреби вони негайно вернуться до Бригади.

Рік пізніше число наших військовиків у ЧСР збільшилося. Тоді українська армія, разом з армією "заприязненої" Польщі відступала з України перед більшевицьким наступом,

і частина нашої армії під командою ген. А. Кравса, відлучилася від Армії УНР, перейшла Дністер і через Покуття і Карпати подалася на Чехію, знаючи, що там існує Українська Бригада. Тоді вже було всім ясно, що союз з Польщею нам ніякої користі не принесе. Та частина була інтернована у другому таборі, біля міста Райхенберг (Ліберце). Та я тоді вже не був в ЧСР, бо ще в листопаді 1919 року диктатор ЗОУНГ, д-р Є. Петрушевич, наказав вислати до Кам'янця Подільського 20-30 старшин для доповнення старшинського складу в Україні. Нас, охотників, зібралося дещо більше, і ми на пашпорти українського посольства у Празі, виїхали, як "колишні полонені російської армії", через Румунію в Україну. Та до Кам'янця ми не дійшли, бо румуни зупинили наш транспорт на Буковині, мотивуючи це тим, що Кам'янець занятий большевиками. В дійсності в Кам'янці була тоді "союзна" польська армія, а що нас туди не допустили, була в цьому польська рука.

Тому, що і я виїхав з тим транспортом, про дальшу долю Української Бригади не пишу. Згадаю лише, що в Україну виїхало нас тоді біля 60 осіб, 40 старшин, а решта підстаршини і стрільці. Командантом транспорту був підполк. В. Федорович, заступником от. В. Черський. Між старшинами було також кілька старшин армії УНР. В дорозі, у місті Кошицях, стрінули ми курінь (коло 500 вояків) колишніх наших полонених австрійської армії, які "чудом" вирвалися з італійського полону і їхали в Україну. Були добре зодягнені і робили враження доброї військової частини, а командував ними однорічний десятник Марків, якого наш консул в Кошицях, Пежанський, іменував четарем. Хоч в Італії були різні наші місії і комісії, які мали видістати з італійського полону наших бувших полонених, але цього не вміли, чи не могли перевести, частинно виконав це чест. Марків. Про дальшу нашу подорож не пишу, бо це вже не в'яжеться з історією нашої Бригади в ЧСР, згадаю лише, що румуни дали нам до вибору (за порадою нашого військового атташе у Букарешті (пор. Посацького) або їхати в Галичину і зголоситися в ставці гол. атамана С. Петлюри, або вертатися до Німецького Яблінного. Підполк. Федорович і декілька старшин та увесь "італійський" курінь повернулись до ЧСР, от. Черський залишився на Буковині, а решта нас переїхали польську границю, дійшли до Львова і почали шукати ставки гол. Отамана у Шепетівці. Але ні у Львові, ні в Тернополі не могли

ми довідатися, як дістатися залізницею до Шепетівки. З Тернополя ми вернулися знова до Львова, де старшини з армії УНР відлучилися від нас і поїхали до Тарнова, де перебував тоді Уряд УНР, а нас кількох, по конференції з д-ром С. Федаком у Львові, "зdemобілізувалися".

Закінчуючи цей короткий нарис історії Української Бригади в ЧСР, хочу ще згадати про долю деяких старшин. Полк. Варивода згодом, по розв'язанні наших таборів, повернувся до Відня, де помер у 1936 р., майор М. Дяків повернувся в Австрію, підполк. Федорович в Галичину і був короткий час управителем дібр Львівської Метрополії, от. Мацієвич був гімн. вчителем на Словаччині, де й помер трагічною смертю. От. Черський залишився на Буковині, де жила його сім'я, був арештований румунами "як большевицький генерал", в часі другої світової війни виїхав на еміграцій і помер у Відні 1946 року.

Так наші надії на поворот цілої Бригади в Україну не здійснилися. Залишилися лише спогади та могилки на цвинтарі в Німецькім Яблінішім, в яких спочивають вічним сном старшини і вояки Української Бригади, що померли в часі перебування в таборі.

Я свідомий, що в цьому нарисі можуть бути деякі неточності в прізвищах чи подіях, бо пишу з пам'яті, а людська пам'ять не тривка. Було б добре, якби хто з колишніх побратимів доповинив це своїми заввагами.

* Знаменитий, смачний хліб і всякого роду інші пекарські вироби повноцінної відживчої вартості

поручас

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ
БУДУЧНІСТЬ — FUTURE BAKERIES
Р. і І. Вжесневських

739 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel. 368-4235

Орест Корчак-Городиський

УКРАЇНЦІ В 2-МУ ПОЛЬСЬКОМУ КОРПУСІ

Напевно вже скоро прочитаємо авторитетне твердження, що ми, українці-активні учасники воєнних дій 2-ої світової війни, прогайнували час і не залишили для історії тих років писаного, хочби й суб'єктивного, мемуарного матеріалу.

Вже від самого початку 2-ої світової війни українці були її активними учасниками. Вони були в польському війську, відійшли з його розбитками до Румунії та Угорщини, добилися через Югославію до Франції, де в лавах польських частин пропиствались німецькому наступові; були під Нарвіком; попали в советський полон, знайшли смерть у збірних могилах Катиня; ходили з Червоною Армією визволяти Західну Україну.

Скільки було українців у 2-му Польському корпусі, не знатимемо ніколи, бо в 1945 р. багато українців з 2-го Корпусу, які бодай мінімально запізналися з неприємностями "опіки" т. зв. "2-го відділу" (політичного), не спішилися деконспіруватисю, а згодом вже в Англії непотрібне партійництво серед українців не створило прихожого ґрунту включитись у громадську працю. Мішані подружжя ще більше віддалили їх (а згодом і "дивізійників") від українського середовища.

У 2-му Корпусі існувала українська проблема. Про неї нерадо пишуть польські мемуаристи чи історики. Було б помилково твердити, що поляки, принимаючи до польського війська в СССР українців і кол. громадян Польщі з інших національностей, руководилися будь-якими до них симпатіями. Для організаторів важливим було згromadити якнайбільше кол. польських громадян, які воювали б за польські цілі й ідеали без ніяких політичних концесій. Крім цього, українці не мали ніякого свого політичного репрезентанта ані в польському еміграційному уряді в Лондоні ані в 2-му Корпусі.

Дещо світла на національний склад 2-го Польського Корпусу кидає інтерв'ю ген. В. Андерса, командира Корпусу, з польським журналістом Семашком, яке було зроблене вже після війни й дозволене публікувати щойно після смерті ген.

Андерса. (Цитати взяті з книжки “Генерал Андерс — жицє і хвала”, збірна праця під редакцією Маріяна Гемара, Лондон, 1970).

Семашко: В лавах 2-го Корпусу був винятково високий відсоток національних меншостей, хіба багато вищий, ніж пересічний відсоток в польському війську перед війною. Чи можу просити пана Генерала про коментар на цю тему.

Ген. Андерс: Дійсно, 2-ий Корпус був дуже зрізничкований щодо національного й віроісповідного складу. Проте, він представляв с cementовану цілість і під тим оглядом не було жодних непорозумінь. Це було польське військо.

Семашко запитує про дезертирство польських вояків у Палестині.

Ген. Андерс: Ще в СССР зверталися до мене жидівські провідники з проханням створити окремі жидівські відділи. Я відмовив, бо консеквентно мусів би був створити осібні українські й білоруські відділи, що в тодішній ситуації побуту в СССР було найменш потрібне. Це було б доказом (для радянської влади) про існування в польському війську в СССР жидів, українців і білорусів, до чого радянська влада не хотіла допустити.

Стільки сказав ген. Андерс про національну “проблему” в 2-му Корпусі, який був під його командою. Але вже з вище сказаного можна ствердити, що число українців мусіло бути поважне, коли ген. Андерс брав до уваги евентуальну можливість творення українських відділів.

Політичний відділ 2-го Корпусу створив такий психологочний стан, що українці боялись признаватися до своєї національності, щоб не наразити себе на “шикані” з боку мало-культурних шовіністів як підстаршин, так і старшин, щоб могти дістатися бодай на підстаршинську школу (про старшинську не було й мови) або на якийсь фаховий вишкіл.

Якось так завжди буває, що наші вороги не хочуть бачити української проблеми, мовляв, така не існує, але як тільки десь трішки зажевріс українське питання, вони всі попадають у панічний страх.

Щодо примірного співжиття і задоволення потреб національних меншин у тодішніх (дискримінаційних) відносинах 2-го Польського корпусу, то ген. Андерс або нічого не знав, або не хотів знати. Ми схиляємося до другого притпущення.

У Палестині з 2-го Корпусу масово дезертирували жиди. Вони стали хребтом пізнішої ізраїльської армії, бо між дезертирами були не тільки вояки, але також підстаршини і старшини. Поліція 2-го Корпусу, з тихою згодою команди, не дуже старалася шукати за дезертирами.

Про українців в 2-му Польському корпусі маємо кілька малих друкованих згадок, але на основніше опрацювання ще чекаємо.

ЯРОСЛАВ ПАЛАТАЙКО — власник фірми
QUAKERTOWN FORD — MERCURY
Route 309
Quakertown, Pa. 18951

Tel.: (215) 536-8600; Phil. Line: 643-2150

запрошує широ
всю стару та молодшу вояцьку братію, всіх їх нащадків,
як також наших симпатиків відвідати його підприємство
та полагоджувати закупи нових та уживаних авт в нього.

**Торговельні та механічні дорадники допоможуть Вам
розв'язати Ваші турботи.**

**Великий вибір авт продукції Фірми
*Ford — Mercury***

**різної величини, сили моторів та внутрішнього
і зовнішнього викінчення, як:**

PINTO — BOBCAT — MAVERICK — COMET
MONARCH — GRANADA — TORINO — MUSTANG II
MONTEGO — COUGAR — METEOR — MARQUIS
ELITE — CAPRI — LINCOLN THUNDERBIRD

Богдан Підгайний

МІСТ НА РІЦІ БУГ

Стоянівський поїзд наближався до станції Холоїв. На східному, прозорому ранньому небі видно було смугу диму, а, притуливши вухо до рейки, було чути ритмічний звук коліс. Дещо на ліво під диму, в північно-східному напрямі, небо почало рожевіти і скоро перші проміння вистрілили з-поза ліска і полетіли на захід. Зачався один день у вересні 1919 року.

На станції було доволі людей. Пискаті польські перекупки, які їхали до близької Камінки на ярмарок, тихі, немов перелякані, наші дядьки і нас кількох гімназистів, які їхали до Львова до школи. Ми були у віці 13 до 15 років.

Надіхав поїзд. На переді, старого типу австрійська льокомотива, характеристична своїм випуклим, у формі гриба, комином, з якого курився чорний дим, перериваний ритмічно білою парою з толоків. Шиплячи, виходила пара на всі сторони, зі споду видно було вогонь — одним словом — видовище було імпозатне. Задихуючись, пчихаючи на всі сторони, посувався маєстично вогневий смок, такий, якого колись побив наш Кожем'яка... Молодеча фантазія працювала.

Жартуючи, попихаючи один одного, вдалося нам всім влізти до поїзду і з великим трудом здобути місце коло вікна. Посипалися жарти, почалися взаємні натягання. Всі почали їсти смачні тіста, якими обдарували своїх синів зажурені мами. Ми й не завважили, що поїзд почав зменшувати свою скорість і станув в полі. Не видно було жодної станції. Ми почули команду кондуктора — “висядиць...”.

Висівши, побачили ми довгу колону подорожників, що йшли здовж залізної дороги в напрямі ріки Буг. Поїзд дальнє не їхав. Міст на ріці був зірваний ще під час нашої війни з поляками. Треба було переходити Буг кладкою, пересідати до другого поїзду, щоб доїхати до Львова. Легко воно не було. Залізний міст складався з двох частин, підпертих по середині ріки бетоновою підпорою, високою на 15 до 20 стіп понад рівень води. Один кінець частини моста лежав у воді. Бетонова

підстава була розірвана, сталь покрученна, здеформована. Страшеної сили треба було на це, щоб зробити таке спустошення. Треба було йти частинно сильно похилим мостом в долину, а дальше кладкою в гору до незнищеноого звена. Там пересідали до другого поїзду, який вже Їхав до Львова. Осіння погода, дощ, чи роса, робили дошки слизькими і люди, особливо обладовані перекупки, часто ховзалися, а навіть падали. При цьому проклинали і найсердечніші побажання пересилали тому, хто цей міст зірвав...

— Холера би го взенла... А би го покренціло, тего кабана...

Ми, учні, мовчали. Це був перший раз, що ми щось таке бачили і чули. Хтось з наших старших пробував говорити, мовляв, в час війни висаджування мостів нормальна річ. Але чому уряд ще досі не постарається відбудувати того моста? Сварка — дискусія перенеслася до нового поїзду. І доперва там довідалися ми, що відступаючи на схід, наші саперні частини під командою поручника Вертипороха, висадили міст, щоб стримати наступаючий ворожий панцирний поїзд.

Ми стали дуже горді на того Вертипороха. Я не знаю чому, але саме прізвище звучало для мене дуже таємничо і небуденно. Вертипорох, Вервидуб, Кожум'яка. Перед очима стоять здеформовані і покручені великі і сильні сталеві профілі. А на тім тлі — двометровий, атлетичний Вертипорох...

Коли ми верталися домів під час Різдвяних свят, то ми були направлени вдоволені тим фактом, що міст не був ще направлений. Польські проклони під адресою "того кабана..." звучали в наших вухах як найбільше признання для невідомого нам Вертипороха. Коли я розказав про цю пригоду дома, то довідався від моєго батька, що цей нам невідомий герой, походить з недалекого Сільця Бенькова, що його батько є також вчителем та приятелем моєго батька. І Роман Шухевич, який був у нашій групі, і я, і багато інших хотіли бути такими як той Вертипорох...

Добрих кілька років ще мусіли люди ходити кладками з одного поїзду до другого; одні проклинали, а другі хвалили Вертипороха. А для нас Вертипорох став символом боротьби за наші права, за нашу державність. На його і подібних іменах ми виховувалися і росли.

**

Минуло багато років. Міст, кінець-кінців відбудовано. Поляки перестали проклинати Вертипороха, забули. Але в наших серцях залишився він таким, яким ми його прийняли пам'ятного ранку у вересні 1919 року.

Осінню 1925 року поїхали ми, Роман Шухевич і я, на студії до Данцигу. Ми направду втішилися, коли почули, що наш герой з молодечих літ перебував в Данцигу, що закінчив інженерну хімію і є асистентом на хемічному факультеті. Хотілось його побачити і пізнати. На той момент не прийшлося довго ждати. Нас повідомлено, що в рамзях вишколів УВО, Вертипорох буде викладати про вибухові матеріали, про різного рода запалювачі тощо. Там і стрінулі ми вперше інженера хімії Євгена Вертипороха, тоді асистента органічної хімії на Високій Технічній Школі в Данцигу.

До сьогодні я не можу пояснити собі, чому я не був зовсім розчарованим ані заскоченим його виглядом. Маленький ростом, добродушний на вигляд, зі стало привітно веселими очима, він робив якраз протилежне враження до того, яке я собі витворив у моїй үяві — високого, кремезного з дещо жорстоким обличчям, силача. Вслухуючися в його лагідний голос і ловлячи кожне його слово з матерії, яка мене особливо цікавила, я на прикладі побачив, що в революції треба не лише м'язів, але також ума.

В 1929 році почали палити в Галичині панські стирти. Для цього треба було постачати сотки різного рода запалювачів, запал яких мусів бути регульований. Ми випробовували, ліпили і наповняли термітом тощо, а все після рецепти і під наглядом інж. Вертипороха. Одного разу ми мало що не затрояли цієї окоплиці довкруги нашої техніки. Інж. Вертипорох дав мені термос наповнений охолодженим плином, який, паруючи, так страшно смердів, що від того смороду аж в голові крутилося, збиралося на рвоти — одним словом — більше кількох хвилин ніхто не міг віддергати в тому смороді. Відома канадська скунка є дуже приемною перфумою, коли порівнати її до того смердячого плину. За вказівками інж. Вертипороха робили ми т. зв. смердючки. Їх кидалося під час різного рода віч чи небажаних зібрань, шовіністичних театральних вистав, святкувань примусових по школах 3-го травня чи Йосафата Кунцовича. В тій цілі наливали ми дещо того плину до скляної рурки, і, держачи один кінець в леді (цей плин

мав дуже низький пункт кипіння), засклеплювали другий кінець топлячи газовим пальником скло.

По одній такій роботі, не маючи де заховати термоса з рештками того плину, я сховав його в попельнику невживаної кухні там де я мешкав. Мешкав я тоді з Марком Бачинським, зараз через дорогу до машинової лябораторії. Несчастья хотіло, що в нашій неприсутності захотілося напіному господареві зробити дещо порядок. Назбиравши сміття та різного рода паперів, напхав повну піч і запалив. Під впливом температури, ма-буть, вистрілив корок і плин, той смердючий, почав поволі виходити комином разом з димом, затроюючи цілу околицю. Ані поліція, ані люди, ані наші товарищі не знали що сталося, що се так страшно смердить, з чого болить голова, чому так багато людей вертас... Але інж. Вертипорах відразу занюхав свій газ і успокоївся доперва тоді, коли я вияснив йому, що сталося.

Інж. Вертипорах не був членом ОУН, але без вагання і охочо помогав її членам чим лише міг. На всякі намагання втягнути його в ряди ОУН він завжди казав: "Не будучи організованим членом ОУН, стоячи осторонь, я зможу помогти вам і зробити для справи більше, ніж будучи в організації... I він мав рацію.

"Збірник наукових праць на пошану Євгена Вертипораха"

НА СЛУЖБІ НАУКИ І ГРОМАДИ

Перед трома роками помер в Торонті відомий науковець, громадський діяч та кол. воєн проф. д-р Євген Вертипорах. На протязі свого життя він відзначався працьовітістю, послідовністю і ніколи не відмовлявся від громадських обов'язків у своїй спільноті. Він був науковцем-хеміком, працював і викладав на різних університетах і високих школах, писав наукові праці в німецькій, польській, англійській та українській мовах, був членом українських і чужих наукових товариств та очолював Канадське Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. Про його наукову й громадську працю написано чимало в наукових збірни-

ках та українській пресі. Ми зупинилися на його постаті вояна.

Є. Вертипорах народився 17 квітня 1398 р. в Ляшках Королівських, пов. Перемишляни в свідомій родині вчителів. Народну й середню школу закінчив у Львові. Осінню 1916 р. австрійська влада покликала його до війська й по відбуттю квартані на Угорщині, був приділений до 41-го полку піхоти, що мав надру в Львові. Зимою відбув тримісячну офіцерську школу на Горішній Сlezії, звідки перенесено його до Люблина, а весною 1917 р. до 3-го Боснійсько-герцеговинського полку піхоти з надраю в Будапешті. Літом відійшов на східний

фронт, де в запіллю закінчив воєнний та спеціальний технічний і кулеметний вишкіл.

Приготовляючися до походу на Схід, австрійська влада зорганізувала курси для перенладачів, які закінчив він в Горішній Австрії. Його приділено до полку, який стояв на кордоні Буковини й Семигороду, а у 1918 р., коли російський фронт розлітався, переїхав до 2-ої Кавалерійської дивізії до Одеси. У цей час відвідував кілька разів Київ, де його батько, вивезений в 1914 р. російським урядом як залідник, тоді працював в австрійському конзуляті.

З розпадом австрійської держави, на початку листопада 1918 р. повертається додому й, коли українська

влада оголосила загальну мобілізацію, голоситься до кадри в Камінці Стремиловій. Згодом приділено його до групи отамана Шашкевича в Кулинові, де він зорганізував чоту саперів.

Після реорганізації 1-го Корпусу Галицької Армії, був приділений до 5-ої Сскальської бригади під командою отамана Коссара Й, як чотар, став комісидентом саперської сотні. Відбув цілий відступ до т.зв. "четирикутника смерти", брав участь в сутичках з відділами польської армії Галлера і перейшов за Збруч. Влітку 1919 р. його саперська сотня довший час стояла в цукроварні села Махаринці. Описля з сотнею брав участь у поході на Київ 31 серпня 1919 р.

У 1920 р. попав до польського полону й перебував у Фридрихівці, звідки пощастило йому вирватись і дістатись до Львова.

Від того часу повертається до студій, спочатку у Львові, а згодом у Данцигу, де в 1926 р. складає головний іспит, а 1929 р. здобув титул доктора інженерії. У свому житті, яке було повне труднощів та пригод, професор Вертипорох завжди знаходив час й енергію для праці в українських наукових і суспільних товариствах, помогав студентам, членам ОУН в Данцигу й Галичині перед і під час другої світової війни, а по війні в Німеччині та Канаді. Український народ в його особі втратив визначного науковця та щирого патріота.

В пошані для його пам'яті передруковуємо із Збірника наукових праць (Торонто, 1972) спомин Б. Підгайного про цю незвичайну людину.

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

Ген. М. Крат

ПАМ'ЯТІ ГЕНЕРАЛА ОЛЕКСАНДРА ВИШНІВСЬКОГО

Промова, виголошена над домовоюю св. п. генерала О. Вишнівського
дня 14. X. 1975 у Дітройті.

Стоймо перед домовоюю вже чертвартого в цьому році спочилого генерала української армії. Всі вони мали свої бойові заслуги.

Але генерала Олександра Вишнівського записано в історії п'ятої українсько-московської війни, як одного з визначних вояків за волю України. Був він мабуть останнім з "могіканів" — синьожупанників, які ще в 1915 році стали на шлях служби Україні. А в 1919 році він уже бився з бунтівничим отаманом Махном на вулицях Січеслава й тоді був поранений.

Коли читаемо про бої за стратегічно важливу станцію Вапнярка на Правобережжі та про оборону її 3-ою та 9-ою наддніпрянськими дивізіями та 11-ою Галицькою бригадою, як то вони здергували навалу з півдня XIV Советської армії, — читаемо про командира "Синього" полку — полковника Вишнівського. Тоді його поранено вдруге. Читаемо про дії Першого Переможного Зимового Походу, про бої під Вознесенським, Онанівим і тоож Вапняркою — скрізь згадується командира 3-го Кінного полку, полковника Вишнівського.

У історії славетних дій 1920 року знову згадується той полк та його командира, якого, вже втретє на службі Україні, тяжко поранено в кінній атаці. Тоді став полковник нездібним до фронтової служби; він став начальником канцелярії нашої військової місії у Варшаві, а пізніше посвятився громадській, церковній та журналістичній праці. Віддався цій праці всім серцем і всією душою, а тому, як можна людина, іноді міг помилатися в своїх діях. Але не помилеться той, хто нічого не робить.

Сьогодні наша громада, винлючно з вояцтвом найстаршої української формaciї — Українськими Січовими Стрільцями, з побратимами з армії Української Народної Республіки, з кол. вояками Української Галицької Армії та з вояками молодшої генерації — Української Повстанчої Армії та I-ої Української Дивізії УНА, ціла українська громада вшановує вірного сина далекої Батьківщини. А з громадою наша дорога молодь, що ще не згубилася в американському морі та пам'ятає "чий вони діти". І всім вам сердечно дякую в імені Вдсви Генерала та як бойовий товариш покійного Олександра Осиповича Вишнівського, хороброго генерала і хрустальної вдачі українського громадянина.

Василь Верига

З-ПІД БРОДІВ ДО БУДАПЕШТУ

(Продовження з ч. 6/75)

Ми вийшли знова на стежку, що провадила на гору. Ліворуч від нас, тобто на північ від стежки, гора була покрита деревами й кущами, а праворуч, тобто на південь, були үзбіччя покріті травою, що виглядали радше як пасовиська для овець. Цею стежкою прямувало вояцтво різних частин, були навіть т. зв: "гівшіс", тобто полонені з червоної армії, яких пізніше німці звільнили з полону й приділили до різних частин армії як візників та інших допоміжних робіт. Тут же був навіть якийсь малий візок, який змучена коняка ледва тягнула під стрімку гору. Вийшовши на гору, ми мусіли знова сходити в діл, до якогось села, що його хати розкинулися вздовж дороги, що проходила ніби коритом величезної яруги, головно на південному боці. Можливо, що це було село Борщів, або якийсь присілок недалеко від нього.

Зійшовши вниз ми стрінули тут вермахтівську полеву жандармерію, яка скерувала нас до "збірного пункту", що знаходився, як нам здавалося в глинищі, при дорозі, що провадила зі села на північ. Довкруги нас були доволі високі гори, а при виході зі "збірного пункту" стояв уже вартовий німець. Тут уже було більше вояків, яких сортували за частинами. Коли нас там припровадили, то відразу запитали з якої ми частини. Коли ми сказали, що з Дивізії "Галичина" нам відповіли, що така частина більше вже не існує і нас приділили до розбитків якоїсь вермахтівської частини. На щастя ми вже знали, що збірний пункт дивізії "Галичина" є у Старому Стамборі і тому наша дорога вела туди. В дійсності, однаке, ми й туди не збиралися йти, бо всі наші пляні були — перейти до рядів Української Повстанської Армії.

Побут у німецькому збірному пункті нам не подобався й тому ми почали радитися, якби то звідти вийти назад до села, а там уже ми собі дамо раду. Якщо б була українська частина, то ми могли б ще над тим подумати, але в німецькій частині

вмирати ні за цапову душу ми аж ніяк не збиралися. Ми чекали тільки нагоди, щоб віддалитися від цего збірного пункту. По якомусь часі ми втрійку підійшли до вартового і пояснили йому, що тут немає нікого з нашої частини й тому мусимо йти шукати іншого збірного пункту.

Вартовий вермахтівець не дуже то і прислухався до наших виводів, а тільки кивнув головою, що можемо вийти. І так ми вийшли на дорогу і повільно ходою вийшли з того глиніща, а, заховавшись за горбком, ми опинилися знова на головній дорозі, вздовж якої тягнулося село. Ми постановили бути знайти зв'язок з УПА, але поки що не знали як це зробити. Ми розуміли, що УПА — це підпільна армія й тому було б безглуздям питати в селі за УПА як також кого небудь на дорозі. Тим більше тепер, коли всюди ще крутилися відступаючі чи й розбиті відділи німецької армії, як також ввиду наступаючої совєтської армії, УПА мусіла зберігати всі правила безпеки й обережності. Остаточно ми задумали знайти голову читальні "Просвіти" чи якоїсь іншої культурної установи й від нього довідатися все, що нам треба було про УПА знати та як до неї дістатися.

На наше щастя це була неділя 2 липня і люди якраз повертали з церкви. Пройшовши декілька десятків кроків, ми звернули до якоїсь хати, перше господарство, що ми стріннули на бічній вуличці. Наш вигляд був дуже бідний, бо скинувши черевики, але з крісами на плечах, ми мусіли робити дуже пригнічуоче враження. Зайшовши на подвір'я, ми запитали чи господарі не могли б нас справити до голови читальні "Просвіти". Нам знова дописало, бо нас тут не тільки що й нагодували, але як виявилося, людина за якою ми шукали була якраз на сусідньому господарстві. Коли ми трохи підкріпились, мої товариші полягали спочивати під деревом у холодку, а я сам босаком пішов до голови читальні "Просвіти", щоб дещо розвідати, а головно, як дістатися до відділів УПА.

Зайшовши до хати, я побачив голову читальні, який був також і солтисом, отже дві владі в одних руках, та його дружину, які якраз готовувалися обідати. Це був чоловік років 35-40. Мій жалюгідний вигляд вимагав деякого вияснення, зокрема чому я босий, але з крісом в руках, і тому я зробив деякі вступні завважи, які одначе вели до бажаної нами мети. Правда, не я одинокий був в такому жалюгідному вигляді, бо ж

цею самою дорогою пройшло було уже немало вояків у менш-
більш подібному стані.

Я представився господарям як слід і без жодних всту-
пів приступив до справи, заявляючи, що наша Дивізія розбита
й тому ми хотіли б вступити в ряди Повстанської Армії і, якщо
йому відомо, як можна було б дістатися до якогось повстан-
ського відділу, ми були б йому дуже вдячні за такі інформації.
В між часі до хати вступив був ще якийсь молодий мужчина,
який щось там пошептав півголосом з господарем і вийшов.
Незважаючи на це, що вони шептали я зачув декілька фраз, які
впевняли мене, що я прийшов до людей, які мають безпосеред-
ній зв'язок з підпіллям.

На закінчення нашої розмови, я звернувся до господаря
з проханням, щоб він скерував нас кудись, щоб ми могли дістас-
ти до якоїсь частини УПА.

— О, це дуже просто річ,, — сказа у відповідь господар.

— Коли ви вийдете за село, зверніть ліворуч на першу дорогу,
що провадить на північний схід і нею вийдете на гору. Там же
на горі і село, за яким простягається великий ліс, а в тому
лісі є УПА.

— Це так, але ж щоб дістатися до якоїсь частини УПА,
то треба мати якийсь зв'язок, бож УПА не стоїть розташована
по селах як регулярне військо. Дивізія "Галичина" мала навіть
свої різні знаки, що вказували в котрому місці знаходиться
таки чи інша частина. УПА натомість діє підпільно й тому я
уважаю, що доступ до неї мусить бути доволі трудний.

— Воно ніби так, але, коли ви дістанетесь до того села
на горі (він і назвав його, але я не запам'ятав тої назви), то
там кожна дитина вам покаже куди йти.

Така заява мене приголомшила і я не міг зрозуміти, як
мені, чи кому небудь іншому "кожна дитина може показати"
дорогу до відділів УПА, зокрема нам — хлопцям у німецькому
однострої. Правда ми мали ще й відзнаки Дивізії "Галичина"
й ми говоримо по-українськи, але таке саме мають чи можуть
мати і німці і деякі з них говорять по-українськи не гірше від
нас і якраз такі часто бували розвідчиками на службі абвери.

Більше я нічого не довідався ані ні до чого не догово-
рився з головою читальні "Просвіти". Я вийшов від нього, по-
дякувавши за інформації і повернувся до своїх товаришів, які
дрімали під грушою чи яблунею. По дорозі я роздумував над

тим, що сказав мені господар і мене чим раз то більше турбувало те, що "кожна дитина покаже куди йди" до УПА. Остачтоно я ствердив, що мені така конспірація зовсім не подобається, бо кожна дитина може показати кожному, зокрема тоді, коли москалі як і німці мали своїх донощиків, які слідкували за кожним рухом підпілля. Я поінформував про це моїх товаришів і ми спільно рішили, що коли воно дійсно так є, то це є очевидне безглуздя, яке скорше чи пізніше закінчиться трагічно для УПА та її воїнів — очайдухів. Ми позбирали свої манатки й вирушили далі в дорогу, але цим разом не так як ми плянували, до УПА. Ми йшли дальше по шляху у напрямі на південь, менш-більш на Ходорів. Днина була чудова й по дорогах було повно війська із розбитих частин в окруженні Білій Камінь — Княже — Почапи.

(Далі буде)

ПОВІДОМЛЕННЯ КОМІТЕТУ ЗУСТРІЧІ КОЛ. МАТУРИСТІВ-РІМІНЦІВ

У 1976 році минає 30 років від закінчення нами Рімінської гімназії, а також 30 років від заснування Інституту Св. Йосафата в Ріміні. Такі ювілейні річниці не можна проминути мовчанкою, не відзначивши їх у належний спосіб.

У житті кожної людини є кілька важливих ювілейних дат, а в нашому ж випадкові ми завжди повинні додавати ще одну, яку нам слід з гордістю та гідністю відзначити — річницю осягнення нами середньої освіти — матури в найбільш несприятливих умовах.

Організаційний Комітет, згідно постанов на останній нашій зустрічі, вирішив знову організувати зустріч матуристів Гімназії та Інституту в 1976 році.

Місце зустрічі: місто Торонто. Правдоподібно в залі Української Католицької Церкви Св. Покрови при вулицях Осінгтон і Лідс (там де є минулого разу).

Дата Зустрічі: 17 і 18 липня 1976 р. — перед відкриттям Олімпіади в Монреалі.

Мета зустрічі:

а) Відзначення 30-ліття матури Рімінської Гімназії та 30-ліття заснування Інституту Св. Йосафата в Ріміні. Зустріч відбудеться під патронатом Преосвященнішого Владики Кир Івана Прашка, українського католицького єпископа Австралії.

б) Побачитися з усіми друзями та їх родинами, а також побачити і вшанувати нашив достойних й улюблених професорів Рімінської Гімназії та Інституту Св. Йосафата.

У всіх справах просимо писати до:

Organizacijnyj Komitet Zustriszi,

c/o Mr. Paul Hyzka,

415 Annette Street,

Toronto, Ontario, Canada

ФЕЙЛЕТОН

Ро-Ко

ЖАЛЬ ЗА ТИМ, ЩО НЕ СТАЛОСЯ

Мені було дуже весело. Я почувався добре серед близьких друзів на словацькому селі С., де наша сотня зайняла постій кілька тижнів тому. Я саме видав для сотні додаткові товари, т. зв. "маркетентенварен". Звичайно в курінній команді німці видавали нам замало тих товарів, але сьогодні скупі й точні перерахувалися. Це також була моя заслуга, бо я не послав вчасно звіту, що з нашої сотні трьох стрільців від'їхало до підстаршинської школи. Але я мав чисте сумління, бо таки сам не здав докладно, коли їх мали відкомандиравати до школи. Не мsl це вина. Вони дістали свій маршовий придл, а їхня пайка коняку й сигарок не пропаде. Я їх пайки затрияв у себе й плянував при першій нагоді висповідатися із свого гріха у нашого курінного священика після того, як почастую його пачкою сигарок. Думав, що дістану меншу покуту.

Ми мали прекрасний настрій, сидячи довкруги великого стола, на якому стояла пряма виструнчена, як стрілець на варті, пляшка коняку. А ми весело гуторили, як звичайно у такій ситуації буває — не про бої, а про дівчата в цьому селі.

Це була своя "пака", в якій згуртувалося кілька вояків, які один одного доповнювали своїми талантами і спритом та творили суцільний і самовистачальний кружок. Таких "кружків" в нашій сотні було кілька, як то звичайно буває, коли вояки сотні "вбудуться і рознохають" один одного та підберуть до себе відповідне "товариство". Але наш кружок був специфічний, хоч би тим, що гуртувався довкола рахункового, тобто мене, й я мав останнє слово в доборі "файніх хлопці". Один з них був десятник — "уша", якого загально називали — який командував патрулями й вартою по селі, а часом навіть їздив до недалекого містечка в службових справах до батальйону й через те був "зв'язковим з зовнішнім світом". Другий — це був старший досвідчений вояк. Він розумівся на приміхах жіночі завжди знати, де знайти добру квартиру. Він скаржився, що прожив нещасливе кохання і з розпуни зголосився до дівізії. Він назав: "Ви, молокососи, воюєте за Україну з патріотизму, а я через жіночу примху". Третій, також стрілець, не мав ніякої амбіції. Він не хотів бути старшиною, ані навіть підстаршиною, але брак своєї амбіції надробляв добрим нюхом до сала, яєць і курей. Він твердив, що будь-яка ранга перешкодила б розвиткові його справжнього таланту й він мусів би тоді залежати він інших нездар. А так він, завдяки своїм діям у другій лінії, може мати більше привileїв, ніж старшина, й його вклад у боротьбу з большевизмом більший, ніж бойових вояків, бо він прочищував запілля й, якщо було б більше таких вояків, як він, Червона армія мусіла б зупинити свій наступ через брак постачання, коли ми відступимо. Четвертий причепився до нас і ми його толерували з милосердя. Його смир-

ний вигляд, замріяні очі, русяве волосся і безнастанна сумна усмішка виклинували у кожного милосердя. У нашій сотні для нього не було місця, але що з ним зробиш, як він добровільно зголосився до Дивізії. Він конюхом не міг бути, бо боявся коней, "обершіцю" — старшим стрільцем не міг бути, бо не мав авторитетного вигляду, до кухні не хотіли його взяти, бо дуже багато їв, хоч був худорлявий, тому його називали "Цетбефав" ("фір безондере фервенденг"), тобто "для особливих доручень", яких йому ніхто ніколи не давав.

Варто ще згадати про інші "кружки" нашої сотні. Один з них був біля кухні. Ми на них дивилися з погордою, бо вони не мали "кляси" і задоволенялися тільки шлунковими справами, а думати про духові потреби вояка вони не дорошли. Ми їх називали "унтерменшами". Інша група гуртувалася довкруги коней. Ми їх називали "інтелектуалами", бо вони постійно вели різні "дебати" з кіньми. Їх так само як коней, важко було вигнати на вправи або бойові дії. Ще одною їхньою принметою було те, що вони, майже без винятку, носили навпоперек військові шапки- "міци". Але вони, мабуть, були найщастливішими вояками в Дивізії, бо завжди перебували серед найкращих друзів вояків — коней. Кінь, найкращий друг, ніколи не зрадив ніякої таємниці, також не зрадив, коли якийсь конюх зникав по півночі зі стайні, а коли на провірку приходив службовий, кінь своїм конячим нюхом знав як реагувати. Він або форкав або навіть фиркав і тан давав знати, що службовий не бананий гість. Правда, ще треба згадати про швабів — кружок німців. На щастя, в нашій сотні він обмежувався до кількох німців і гуртувався довкруги старого шваба "ваффенвarta", який, коли підпив завжди говорив: "Іх мехте гундерт яре лебен унд нох ф... кенне", що по-українському значило: "Я хотів би сто років жити і ще... могти".

Але найважливіший кружок, який ми називали "елітою" гуртувався довкруги наших двох старшин. До нього належав "пуцер" сотенного, який тримався їх, немов зализна порція вояка, та ще хто там. Членство в ньому мінялося, залежно від настрою сотенного. Наш сотенний був високий, стрункий, молодий, немов би вродився на старшину. Його обличчя з чорними бровами, які не мали роздлу й як густа щітна стерчали на чолі, з орлиним товстим носом, дірки якого також були забиті чорною щітиною та з величими пристрасними устами були б добрим матеріалом для портрету маляра. Малося враження, що Бог його створив "на прихапці", позбирав усі частини обличчя, які в той момент були під рукою, й понасаджував, як попало. Але, якщо на нього дивитися під певним кутом, він виглядав як "бог війни", у якого дівчина могла занохатися з первого погляду, а згодом "здуріти". Він про це знов і на кожному новому постою, як офіцерові випадає, йшов до найбагатшої і найкращої (в тому порядку) дівчини на селі, очевидно до неї залиявся... без жадного успіху. Ми його не любили, бо як в нас казали, "він любити не давався". У тих німецьких школах понаучували його такого, що його підвладні воліли оминути. Він своїм виглядом і поведінкою не різнився навіть від найкращого німецького СС-а. Кажуть, що такі офіцери найкращі на фронті, але ми про фронт не думали й тому його зносили, бо військо, в якому мусить бути дисципліна.

Його правою рукою, хоч він звичайно стояв за спиною сотенного, був його заступник, "уштуф", чи як ми його кликали "пан поручник". Як його

описати? То було щось таке маленьке, молоденьке, чорненьке, на якому все виглядало завелинс. Носки його чобіт викривлювалися, як сани, дашок його офіцерської шапки, не згадуючи вже цілу шапну, ховав в тіні його ціле обличчя, шинеля була заширова, хоч її вже два рази переробляв словацький кравець. Коли він, за нашою порадою, ще раз пішов до того кравця, щоб зібрати шинелю, він йому заявив, що машиною він не перестибнє, а треба її руками шити, але він назіть для старшини української дивізії руками не має часу шити, хіба дістане в заплату кілька коців. На жаль, ми надвишку наших коців вже були вимінані на словацькі корони й наш старшина мусів ходити в завеликій шинелі. А як він вбрал на свою голову шолом, то тільки його оченята світилися, як борсукові з нори. Коли він командував своєю першою чотою, в якій по всім приписам, були найвищі вояки нашої сотні, то мусів задирати голову догори. А ця чота, як навмисне, при кожній нагоді ставала таک, щоб сонце світило йому прямо ввічі. Між собою казали: "На що тії СС-ї зійшли, з дітей старшин поробили. Як ми з такими СС-ами Україну вивоємо?" Але з якихось незрозумілих причин, як казалося тоді в Дивізії, за ним навіть ^у воду пішли б. Мабуть, тому, що він їх не міг повести у загибону воду.

Того вечора, як я вже згадував, ми були в піднесеному настрої. Нам не були в голові ні "інтелентуали", ні "унтерменши", ні "шваби". Пляшка блищала у блідому свіtlі жарівки й на перший погляд важко було сказати, чи вона була повна чи порожня. Але після її "служби на варті" на протязі двох годин навіть найбільший оптиміст знати, що в ній багато не лишилося. Ми якраз вислухали цікаву розповідь нашого "уші" й мені ще присмініше стало, бо я почувався не самотній із своїми почуваннями. Я навіть поставив поставити свою запасову пляшку коньяку, яку німці в штабі перерахували, але я хочу розповісти те, що почув, ще за свіжої пам'яті і без впливу другої пляшки коньяку.

Коли позем коньяку знизвився до трьох пальців здолини пляшки, "уша" вилив решту у свою шклянку й почав:

"Знаєте, не всі такі щасливці, як ми. Ми тут сидимо, собі попиваємо, закусуємо, бо ми всі за одного, а один за всіх. Але не всім так добре. Не помагають ні старшинські пагони, ні рейтни. Ось два тижні тому дивлюся на вправах на нашого "ховрашка" і жаль мені зробився. (Він мав на думці цього "маленького, чорненького пана поручника", в якого чоті він був ройовим. Слова "ховрашок" він вжив вперше, можливо, він це передіняв від своїх стрільців- "східняків", а може навчився його на лекції зоології).

"Бачу його нещасного й думаю собі: от так його може куля не минути, а він навіть не зазнав, що це життя. (Очевидно, з простої причини я не буду дослівно переповідати його розповіді, а для орієнтації невтасмніченого слухача тільки натякну, що вояцька мова була прикрашувана різними народніми "мовними цвітнами" з термінології анатомії й гігієни). Сокрушилося мені серце, а до того — мушу признатися — я попав у халепу. У вільний час загощував до своєї дівчини, знаєте котрої. Дуже добре все заповідалося — другий тиждень ліпше, ніж перший. Але що сталося на третій? Владайте?" — Він завжди так переривав, не для піднесення цікавості його слухачів, а щоб втягнути ковток коньяку й закусити ковбасою. Ніхто не стався відгадувати, а кожний чекав, що далі буде.

"Уша" облизав язиком губи, витер зеленою хустинкою рота й провожував:

"Не вгадаєте. Як звичайно. На третій тиждень, коли тільки я до хати, а в двері, як мара суне янась інша дівчина й так безцеремонно сідає за стіл і зачинає цокотати. Пощо мені її — думаю. А коли це повторялося регулярно, як годинник б'є на ратуші години, я почав підозрівати. Та ж я не такий дурний. Це плян. Я тільки до хати, а мама надвір, а за п'ять хвилин оця небажана особа на поріг. Коби то янась дівка була. А то таке мале, худе, чорненькє, маленьке. Е, — думаю — так воно легко, не обійтися. Придивився при наступному разі ближче до неї — не погане, але і не для мене. Розговорився, а воно цокоче, як терличка. Якось навіть моя рука під столом її коліна доторкнулася й на ньому спочила, а її аж очі заблищаю. Думаю, але нічого не каку, справа ще не зовсім втрачена. А моя дівчина навіть ніби заздрісна стала. А може мені тільки так видалося, бо світло в хаті не було дуже ясне.

"На другий день, вранці мені в голову насувається плян. Ще не дуже ясний, але щось з того буде. Я себе добре знаю. Маю тільки біду почати свій розум вживати, а раз думки з місця рушать, нічого його не стримає. Збірка. Виходить наш "ховрачок". Я голошу, виструнчиваючися, як ніколи перед тим, але що з того, він нічого не бачить, бо сонце йому в очі світить. Зголосую голосніше, ніж досі. Проводжу вправи, точніше й гостріше, ніж досі. Мої хлопці під носом шаркотять: "Здурів уша", а я свое. "Так військо має виглядати, ви ще мене не знаєте! Літаки з-права! Літаки з-ліва! Долів, марш, марш!" (Для цивілістів треба вяснити, що це були вправи у бойовому порядку. Коїнний вояк мусів собі уявити, що летять літаки на нього, а він має ховатися і маскуватися. Очевидно, що вояки знали, що літаків нема й перед спрямовували зір, де було трохи трави, щоб на м'якій подушці природи трохи полежати. Але це вже така воляцька логіка).

"Після вправ, я знову рапортую "ховрашкові", але тепер я чоту уставив так, щоб сонце на нашого пана поручника в спину било. (Того дня на мене припала черга провадити справи цілою чотою, хоч я тільки ройовий). "Чота готова до обіду! — зголосую, голосно, а так майже на вухо: "Пане поручнику, я маю дуже важну приватну справу й прошу вашої поради, але на самоті". — Панові поручникові аж оченята засвітилися. Він навіть трохи виструнчиваючи й став більшим. "Дуже добре", сказав. "Зараз по обіді на моїй квартирі".

"Прийшов я на квартиру, до кімнати війта села. Сотенного не було, але це ще краще. Попросив мене сісти. Навіть запропонував чарку. Я очевидно, відмовився, бо то каку "службовий час". Сів я, а він мене не питає. Ніби підозріває. Я тоді сам почав. "Пане поручнику — каку — знасте чоловік не має щастя. Нема щастя і нема, а навіть як прийде, то забагато нараз, і з того щастя робиться нещастя". Він пильно дивився на мене мовчки.

"Знаєте, пане поручнику, біда напитала мене на гладкій дорозі. Ходжу я на варту, виконую службу, а до мене дівчата почали чіплятися. І то коли б одна, а то дві нараз. Одна така маленька, чорненька, дуже гарненька, але вона виглядає на дівчинку. Може мені за дочку бути. (Я йому не призначався, що вона вже 23 роки має). Мені якось не випадає її відганяті, бо ми приятелі словаків. А ви мудрий чоловік і старшина. Пане поручнику,

прошу дуже вас піти зі мною сьогодні увечорі й вплинути на це дівча. Ви напевно будете мати успіх, бо ви вмієте з людьми обходитися". — Я ще його трохи вмовляв, аж врешті він погодився.

"Пішли ми увечорі. Тільки переступили поріг, а в хаті ніби щось за-котилося. Представив я нашого пана поручника. Вияснюю як вмію, а мої словами очам не вірять. Так і видно з їх очей, як таке маленьке, чорненькне на війну посылати. Йому хіба в хаті бавився. За п'ять хвилин прийшло мос "нешастя", як я її називав. Як тільки вона побачила нашого пана поручника, як зацокотіла, як її очі засвітилися. Нікого не було чути ані видно, тільки її, хоч така маленька була. А наш пан поручник, то червоніє, то блідне. Навіть шинелі не подумав зняти й аж піт на чоло виступив. А вона своє. За яких десять хвилин вона каже: "Я мушу додому швидко йти, а дуже боюся. Може пан Стъопка (він називався Степан) мене відпроводить, він такий відважний. (Звідки вона його Стъопкою назвала, та ж на Словаччині ще не було радянської армії). І так його за руку й надвір. А ми всі аж відіткнули. Нам усім стало легко, бо ми відчули, як би нам хотіть зайвий тягар з плечей зняв. Таке якесь почуття. Отак тепер я подумав, наш пан поручник може на кулі йти.

"На другий день наш "Стъопка" вийшов на вправи. І як він виструнчувався, як старався басом давати накази. (Мені навіть віддалося, що його голос дещо стратив пискливий відтінок). Я був гордий за нього і за себе і за нашу дивізію. Тоді навіть сонце, як писав Шевченко, гріло й не пекло". А в мій бік не дуже дивиться, а я вдаю, що мене ця справа не цікавить. Ale знаєте, що то цікавість. Я увечорі до своєї дівчини, а на голові мені наш поручник. Ян йому йде? Так проминуло кілька днів. Трохи призабув, але кожного ранку завжди кортить знати, "як там?"

"Хлопці також щось почали запримічувати. Ми були в тому щасливому положенні, що висилали "ваху", тобто патрулі, вночі по селі. Тоді все почало вилазити, як шило з мішка, я дав "васі" спеціальні інструкції. Нічого такі спеціальні. Післав їх стежити у той кут, де наш поручник заходив. Наказав дуже точно вважати й нікого "без паролі" (без клички) не пускати. А вони, ніби нічого не знають й нічого не заважають, а це заважили. І розійшлася вітка по сотні: "Наш поручник, той маленький, чорненький у дівчини спить".

"Мене трохи заздрість взяла. Думаю собі, я зле вибрал. А може то старшинські відзнаки такий вплив на дівчат мають. Я ходжу до моєї вже три тижні, а мене о 12-ій годині додому наганяють. Навіть, ян я кажу "що духи о 12-ій годині ходять і я їх боюся", вона мене надвір й каже: "Ти храбрий воїн". Раз вдав, що оп'янів і на ногах не можу встояти. І то не помогло, відразу пізнала, що вдаю. Отак на другий вечір я не витримав й кажу: "Ось дивися, той наш поручник так мило гощений у твоєї товаришкі, навіть з нею спить. А моя тільки підсміхнулася та й каже: "Ex, ян би ти такий був ян твій пан поручник, то ти також в нас би спав. Він спить не з нею, а в неї. А що було б з тобою, коли б тебе на цілу ніч в нас в хаті залишили?"

"Уша" допив чарку, закусив ковбасою і якось зрезигновано почухався в потилицю.

Мені стало веселіше, бо я також мав у житті інцидент, який міг був статися, але не стався. Я собі дорікав, що не використав нагоди, але таких більше як я.

Я пішов до своєї кімнати й поставив на стіл другу пляшку коньяку.

Ю. Т. Н.

НОВИЙ ТВІР Е. ЗАГАЧЕВСЬКОГО

Недавно появився літературний твір Е. Загачевського, збірка коротких новель-оповідань з ділянки збройної боротьби за національне існування України. Книжку видало видавництво Юліана Середяна у Буенос Айрес. Ілюстрації автора, сторін 192. Наголовок: "Її періт не лякав".

Е. Загачевський має у своєму літературному дорібку дві публікації — "Спогади фронтовика" і "Львівська братія" відомі серед широкого круга читачів воєнні повісті, та історичного характеру працю "Белярія — Ріміні — Англія", опис подій уже після з竣нення війни, коли УД подалася у полон, складаючи добровільно зброю перед західними аліянтами. Тепер перед нами 20 оповідань майстра баталістики у літературі, рідкісне явище у нашому духовому світі.

Анатоль Курдилик, автор вступного "слова про книжку і про автора" відомий публіцист пише, що "стрілецьких творів" у нас вийшло не багато, вони розсипані по тогочасних періодиках, і не наша вина, що за важкою боротьбою за саме існування ми не встигли зробити навіть точної бібліографії того відтинку.

Далі автор вступного слова згадує тільки дві публікації старшої генерації, у яких стрічаемо частинно воєнну тематику: А. Чайковського "Воєнні оповідання" і Б. Лепкого "Під Ялинку". Це ще з років перед Визвольними війнами 1917-1921 рр. Зате після тих подій, у проміжі поміж обома світовими війнами воєнна література буйно розвивалася аж до другої світової війни.

Це правда, що у журналах і пресі того часу появлялося дуже багато споминів, військових праць та такої чи іншої оцінки подій, з осібна на тему причин нашої невдачі у будові держави. Немало було теж у тому літературних творів малих форм: ширших літературних полотен було однак тільки дещо. Таке явище тривожило наші гаромадянські осередки західної України і 1928 рону редакція газети Новий Час розписала анкету на тему літературної творчості. Про це згадує проф. Григор Лужницький в Америці з 15 листопада 1975 року в Нотатнику Шпаргалляра. Одною з точок анкети було питання: Чому Українські Визвольні Змагання знайшли такий малій відгомін в нашій літературі? Д-р Г. Лужницький цитує повну відповідь Катрі Гриневичової на всі питання анкети, але тут передам тільки відповідь письменниці до п'ятої точки: Чому Українські Визвольні Змагання знайшли малій відгомін у нашій літературі?

К. Гриневичева пише: "Говорять загально про недостачу перспективи, про заслонене поле зору. Тимчасом бачимо, що якраз це мале десятиліття вивело на чужий овід першорядні назиська. Я думаю, що ми є чуттєво заторкнені в дуже дошнульний спосіб і уявляємо поведінку людини після дужання на смерть і життя. Збірна людина ще не отамилася після брутально нанесеного її удару, чує смак крові в устах, полин у серці й виходить одна

крутіж перед очима. Та це — явище хвилини. Або ж не слідно кожній годині, як на всіх ділянках начерпаемо повітря у груди, для нових, невтомних досягнень? Недалека вже пора, коли... визвольне змагання з його творчою грзою, геройською всенжертвою, найдуть свій вислів під пучками пальців майбутнього генія".

А як сьогодні? Мені здається, що проблема залишилася такою як вона існувала близько пів століття тому. Навіть аргументи, чому наші письменники так мало посвячують свій талан військовій, чи воєнній тематиці, чому так мало відносно маємо творів з тематикою УПА, УД чи інших формаций — залишилися ті самі. Нема ще потрібної перспективи. Хоч інші народи тою "перспективою" не цікавляться і можуть похвалитися поважною кількістю творів про героїчні роки останньої війни. Думаю, що причини інші. Є це викликаний ворожими силами анти-мілітаризм, який став уже нашою другою вдачею. Та це за широка тема для цієї статті.

Автор твору "Її регіт..." описує спокійно, дуже згущено без зайвих слів, без роздумів і без згадки про ті події у світі, у політиці чи у високій стратегії війни, які впливають на долю вояна, бо фронтовик не має можливості у боротьбі нічим цікавитися поза своїм завданням у бою. Уся його істота усі змисли і свідомість є зконцентровані на ворога, який хоче його перемогти, але якого він фронтовий український вояк мусить побороти.

Таку концентрацію повинен сприйняти кожний читач, як передумову успіху людини у боротьбі, не тільки збройній на полях битв, але теж у політиці, та у громадянських завданнях нашої доби.

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА В ТОРОНТОІ

при вул. 297 Коледж — Тел.: 922-1402

та філія

2397 Bloor St. W.

Тел.: 762-6961

Години урядування:

Понеділок і середа — 9:30 рано до 6:00 вечора, вівторок, четвер і п'ятниця — 9:30 рано до 9:00 вечора. Субота — 9:30 рано до 12:30 дня.

Кредитовий Комітет працює тільки при вул. Коледж у вівторки і п'ятниці від год. 7:30 до 9:00 вечора.

Остап Снольський

НЕМА ТО ЯК СЕРЕД ДІВІЗІЙНИКІВ

"Дівізіє, гей рідна мати,
Могутня Січ ти є для нас,
А треба, треба теє знати
Чого від нас вимагає час".

(Марш Української Дівізії. Музика: Іван Музична. Слова: Микола Угрин-Безгрішний).

Хто з нас дівізійників не пам'ятає цієї улюбленої пісні. Тисячі разів ми її співали. Співали її маршуючи, за неї "долів" падали, коли вона нам якось не виходила, і з нею на устах, виструнчені, "вишпігльовані на нитку", парадно в шоломах на Службу Бону маршували.

Пісню цю ми добре пам'ятаємо, але ім'я композитора її, то по тридцяти роках таки якось призабули... Так, призабули... Призабули були, але лише до 7 листопада 1975 р., бо вечером того дня, коли до Торонто завітали брати Музички, то ми собі зразу пригадали.

Пригадали ми собі, що саме отець доктор Іван Музична був композитором цієї пісні. Це той самий Івась Музична, якого ще як учителя з Рогатина багато пам'ятають. Той самий ліричний тенор — соліст дівізійного хору Осташевського чи таноїж музикант дівізійної оркестри Кравчука в Гайделягері. Переїхав він при дівізійній оркестрі ввесь час і навіть у Ріміні в полоні в ній був і грав на вальдгорні, чи як тут кажуть "френч горні". Відтак слідували теологічні студії в Римі, докторат, а згодом парафія у Вулвергаптон в Англії. Йі він вірно і віддано служив поверх 20 років, а тепер починається новий шлях, знова повна самопосв'яти праця проректора Українського Католицького університету в Римі.

Брата його, Степана, ми теж собі добре пригадуємо. Він абсолювент Української гімназії в Ріміні, управитель читальні "Просвіта" в Ріміні, осо-бистий секретар нашого гетьманіча Данила Скоропадського в Лондоні, студєнт і абсолювент Мадридського університету, тепер голова відділу і професор еспанської мови на Меморіял університеті в Сант Джонс, Ньюфонлянд. Відомий гуморист, автор численних фейлетонів друкованих у різних часописах і журналах. Має рідкісний дар — здібність втілити смішне в життєві образи нашого побуту.

Був ще у дівізії їхній третій брат, Василь, але він поляг смертю героя на брідських полях.

Приїхали брати Музички на триденну візиту до Торонто і змісця загули телефони. Друзі друзям звідомляли про їхній приїзд. І не завела наша громада. Вітали їх друзі дівізійники, колеги студенти, односельчани-пунівці й рогатинці.

Вже в п'ятницю вечером, у день їхнього приїзду, запросив до себе наш гостинний друг дівізійник Михайло Мельник немалу групу друзів. На споминах та жартах провели вони спільно вечір. Зустрілися друзі зі студій в Римі: о. д-р Мирон Стасів, о. д-р Роман Данилян, мігр. М. Андроник, друзі-рімські матуристи — проф. Степан Мартюк, Ігор М., Роман Я., Ярослав Харак, Павло Гинка, Микола Б., Іван Прийма, друзі з Рогатинщини — інж. Юліян Глинський-Водонос, мігр. Михайло Ромах, Степан Климців, Мирон Пазій, а від дівізійної станиці її голова — Мирослав Бігус, і друг хорист та музикант — Дмитро Ковч.

Не прогавив тут нагоди "втяти" декілька "кавалків" гуморист Дмитро Ковч, а які ж йому б жарти "тяті", коли головним гостем є отець духовний:

— А чули ви про те, як фармер сповідався перед новим помічником, що жене самогон. Молодий священик не знав, яку покуту дати, й пішов до захристії спитати свого пароха.

— Що за самогонку дати, отче пароху?

— Не більше, ніж п'ять долярів за гальон, — відповів без надуми парох.

Або

— Знаєте, що наші молодші, вже тут рождені, священики говорять не зовсім поправно українською мовою... і от одного разу молодий священик належ своїм парафіям:

— Дякую вам дужки, щости так гарно навколо церкви нарobili...

Жартома, не во гніві і не з образою священничого чину, бо перед кожним жартом отців духовних вибаченні просив. Так він ще не одного такого "віца" втяв того вечора. Отця доктора Івана Музичку він ще з другого рінку з Гайделягеру пам'ятає:

— Знаєте, коли наші дівізійники за спідницями заглядали, то вже тоді стрілець Івась реверенду був собі сподобав, — назав Ковч.

Були б так цілу ніч говорили, але треба було йти домів.

В суботу, на запрошення отця пароха І. Татарина, правив Іван Музична Службу Божу в церкві св. Димитрія, а опісля оглядали вони наші інституції, установи і подивляли нашу громадську спритність.

В неділю "дванадцятку" він правив у церкві св. Покрови. Церква була заповнена не тільки парохіянами, але також численними краянами — пунівцями і дівізійниками. Тут у церковній залі відбулося приняття на честь братів Музичків після Служби Божої.

І знову говорив Ковч:

— Знаєте одного разу йшов наш поручник Бойцун до кантини. Заважив він як стрілець не засалютував перехожому старшині.

— А ви, друже, не знаєте, що старшинам маєте почесть віддати? З якої ви частини?

— З оркестри, пане поручнику.

— З оркестри? Так!.. Так!.. Оркестра — це не військо! Ідіть собі!

Оркестра — це відісності не було військо. Знали всі, що стрільці з оркестри в "пантронташах" не амуніцію, а папіроси носили. А коли вночі "аллярм" був, то вони з клярнетами, а не з крісами на збірку вибігали. Не було це військо, — шкода, що уніформу носили. Але грати — то грали прекрасно. Чи не пригадуєте собі як чудово грали вони в недільні вечорі,

на дозвіллі під відкритим небом? Грали вони маршуючим дивізійникам у княжім місті Львові, в Нойгамері, Жіліні, Кисуцькім Новім Місті, Ріміні й розвівали тугу за рідним краєм.

Так! Грали вони прекрасно. Хто може забути їхні "Вечерниці" Ліщинського й народні пісні? Не ми — не дивізійники.

Чи пам'ятаєте, як вертався "Курінь Вільднера" до дивізії після переможних боїв під Банською Бистрицею на Словаччині, де навіть наших втінів від певної смерти врятували? Чи пам'ятаєте, як ми цілковито фізично вичерпани по довжезних боях, маршах, неспаних ночах, без силі до Жіліни приїхали? Здавалося, що й крону більше зробити не зможемо. Тоді напроти нас вийшла наша оркестра. Вийшла привітати переможців. Вітало нас населення, вітали словані, вітали нас наші друзі.

І сталося неймовірне по перших акордах пісні:

"Машерують добровольці, як колись ішли стрільці,

Грають їх шоломи в сонці, грає усміх на лиці".

Випросталися вояцькі лави, виструнчились з синьо-жовтими левиками на рукавах і крісом на плечі, ступали в один крон, немов забули про втому. Цим заболоченим українським воїнам віддавали словани шану за їхню самопосвяту, за їхню дженетельменську поставу, за їхню взірцеву поведінку й саме за це нас тамошнє населення так любило.

**

— Буду за вас Богу молитися. Ви теж моліться. Моліться регулярно. У молитві забудете про ваші клопоти — про всі турботи. Побачите, що Вас Господь вислухає... Молитвою здобудете все, — назав нам о. Іван Музична.

І влучно сказав Дмитро Ковч на приняттю односельчан — пуківців приготовленім у честь братів Музичків.

— Будьте горді, що з вашого села вийшли такі великі люди. Вони вже багато для нас зробили, але побачите, як багато вони ще зроблять для нашого народу.

І ми дивізійна братія є теж горді, що брати Музички були одні з нас і є нашими друзями.

Хай Господь допоможе їм у їхніх великих ділах.

П О Р У Ч А Є М О
українську фірму продажу нових та уживаних
особових та тягарових авт
РОМАНА ТИСЯКА І ОЛЕКСАНДРА СКОЦЕНЯ
RIFLE RANGE MOTORS

1019 Lakeshore Dr. E., Mississauga, Ontario

Тел.: 274-1528-29 (продажа авт) 278-2227 (варстат)

Тут набудете на виїмково догідних умовах:

Імпортовані, дужеощадні на пальне, авта марки DATSUN, також авта всіх марок та величин американсько-канадської продукції.

Загостіть до нас!

БАЛЬ ПРЕСИ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Спілка Українських Журналістів Америки влаштувала 24-го січня ц. року "Баль Преси" в готелі "Бенджамін Франклін" у місті Філадельфії, на якому одною із точон програм був вибір кралі преси. У контесті взяли участь 21 представниця українських періодичних видань а між ними і Лада Марта Ліщинська від журналу "Вісті Комбатанта".

Вісті Комбатанта на цьому балі заступала панна Марта Лада Ліщинська з Ірвінгтону, Н. Дж. Лада народилася 10 травня 1958 року у "войській родині" бо не тільки, що її батько колишній учасник Української Дивізії "Галичина" але й ціла її родина пов'язана з військом. Дідо Лади Михайло Ліщинський був сотником УГА, командантом групи "Щирець" у боях за Львів у 1918-1919 роках, а пізніше адъютантом полн. А. Бізанца, командира VII-ої Галицької Бригади.

Дідо по мамі, сотник Минола Стойно, полевий суддя УГА і майже всі вуйки та дядьки служили в українських арміях, почавши від УГА а потім у Дивізії "Галичина" та УПА.

Лада Марта є ученицею останньої кляси "Колюмбійської Середньої Школи" та задумує студіювати будівельну інженерію. У Пласті має ступінь пластунки-вірлиці й була гуртковою та курінною 44-го куреня ім. О. Джиджори. Вона з відзначенням закінчила Школу Українознавства і в теперішню пору працює в акції оборони Мороза. В часі голодівки студентів у Вашингтоні вона брала активну участь і через п'ять днів виконувала всю допоміжну працю в Комітеті Оборони Мороза.

Перше місце в контесті здобула Христина Шуст, репрезентантка університету католицького щоденника "Америка".
В. В.

Коли вгинимо помилку, навіть і наймудріша порада приходить запізно.

МІЛІТАРНА ХРОНІКА

Ройтер інформує, що французький уряд погодився продати Іранові, Іракові, Єгиптові і Бразилії свої найновіші конструкції атомові реактори, пе-решколити потрібний технічний персонал в заміну за нафту і сирівці. Ірак і Єгипет одержать від Франції теж наймодерніше радарне устаткування. Це повідомлення засночило ЗСА і викликало негодування урядів багатьох країн, а в першу чергу тих, які підписали зобов'язання, що забороняє поширювати нуклеарну технологію, яку можна використати теж для продукції атомової зброї.

**

У столиці ЗСА, Вашінтоні, перебувала довший час військова оціночна комісія НАТО (Північно-Англійського Оборонного Панту), яна вела переговори з відповідними чинниками про закуп американської зброї для військ НАТО. У цих переговорах ішлося головним чином про протитанкові гармати і базуни, що, як виявили останні випробування, здібні пробивати опанцирення навіть найважчих советських танків.

Другою справою у домовленні була достава найновіших бомб типу напальм, які теж можна вживати дуже успішно у протитанкових операціях. Група експертів із усіх більших країн, членів НАТО, познайомившись із ситуацією, представить свої рекомендації головному діючому штабові НАТО, з осідком у Брюсселі.

**

Розвідувальна служба НАТО поінформувала, що Советський Союз переводив майже цілий місяць вересень в Беринговій протоці, випробування своїх ракет найрізноманітнішого калібра. Як загально відомо, ця притона являється дуже важливим стратегічним пунктом для НАТО. Військові аналітики стверджують, що СССР бажає продемонструвати здібність советської флоти обороñити порт Мурманськ, один із найбільших і найважливіших військових портів і таким робом перестерегти НАТО, що на випадок загрози в тому обшири, СССР готовий вжити всі можливі бойові засоби.

Совети перестерегли вже нераз НАТО про те, що їм відомо про заїн-сталювання підслухових електронічних апаратів у місцевості Фінмарк у пів-нічній частині Норвегії і на випадок загрози з боку НАТО вони матимуть на увазі — "зневтралізування" цієї важливої шпигунської підслухової мережі. У міжчасі СССР розпочав з Норвегією окремі переговори про врегулювання руху кораблів у Беринговій протоці. Військові експерти наажуть, що хоч СССР у цьому обшири матиме значну кількістю мілітарну перевагу, то НАТО випереджує його своєю дуже високою технічною заавансованістю і "атомовою парасолею".

**

Китай постійно, хоч і секретно, розбудовує свою мілітарну силу, щоб не відставати надто від свого колишнього "комуністичного побратима", а

сьогодні найбільшого ворога, Москви. Останніми часами в цій колись промислову дуже відсталій країні віднововано два досить важливі осяги. Перший — це те, що Китай без більшої закордонної допомоги розпочав запускати в космос свої "шпигунські сателіти", які кружляють довкола землі 16 разів на добу. Їхня орбіта проходить точнісенько вздовж кордонів ССРС, і тому в "Красной Звезде" з'явилися алярмуючі перестороги, що, мовляв, Китай почав займатися "наймодернішою повітряною шпіонажею".

Правду нануки, ця китайська розвідча діяльність покищо дуже маленька своїм засягом, коли зважити, що Китай ще немає десятки сателітів, а ЗСА і ССРС, починаючи від 1957 р., запустили — 896 і 780.

Друге досягнення Китаю — це побудова фабрики легких автомобілів, яка почала випускати "серійно-лентовою" системою перші "джіпи" і малі вантажні авта для сухо військових потреб. Для Китаю це неабияке досягнення, коли зважити, що їх продукують китайці повними власними засобами без будь-якої залежності із порту. Машини для фабрики доставили Англія, ЗСА і Канада.

**

В "Авіейшен Він" з'явилися вісті, що від майже двох роківsovетські підводні човни, озброєні далекосяжними ракетами засягу 500 миль, вживають кубинські порти за свої бази. У згаданому журналі пишеться, що ракети можуть перенести багатозарядні ракети типу MIRV, а коли зважити, що Куба лежить тільки 90 миль від ЗСА, то це дійсно дуже поважна загроза для Америки. Для дополнення цієї вістки варто згадати, що Москва передала Кубі в останніх двох роках 7 вантажних кораблів, 14 швидкохідних моторових човнів для охорони побережжя, з чого половина вивінувана торпедним і радаровим вивінуванням, та три старшого типу, підводні човни.

**

До Каїра приїхала советська делегація, щоб якось "змодифікувати" платності за доставлену Єгиптові зброю на суму 10 більйонів доларів. Ко-респонденти повідомляють, що в останній військовій параді в Каїрі була за-презентована єгипетська збройна сила у досить "пестрому варіанті". На ван-тажних американських автах і в опанцирених піхотинських французьких во-зах, їхала піхота озброєна повністю советською легкою зброєю. Проехали советські і британські, старшого типу танки, а над ними ширяли у повітря французькі бойові літаки. Вся важка зброя Єгипту є советської продукції, що й вимагає постійно нових запасних частин.

Москва знає про цю "найбільшу військову слабість" Єгипту, а тим са-мим і залежність Єгипту від дальших достав запасних частин. Покищо Москва не припинила зовсім постачання з розрахунком, що советські впливи зможуть знову повернутися до цієї країни.

На чотири дні перед вибухом арабсько-ізраїльської війни у 1973 р. Аме-риканська Агенція Національної Безпеки перехопила була радіотелефонічні розмови між Єгиптом і Сирією і на основі цих інформацій вона устійнила, час і місце, в яких ці дві держави, розпічнуть свої бойові дії. Не зважаючи на важливість цієї вістки, у Вашингтоні не взяли поважно цієї перестороги і цю вістку потримували, як звичайний "блеф" для підтримування гострого поготівля Ізраїлю, щоб виснажувати і послаблювати цю країну.

Щойно тепер перед окремою американською Сенатською Комісією виявилось, що у ЗСА не доцінювано належно військової єгипетської спроможності і ця т. зв. "Йом Кіпур" війна заснуила була ЗСА й Ізраїль.

**

Американська розвідка отримала повідомлення, що у т. зв. "ротаційній зміні" советських військ в європейських супутників державах, деякі військові частини, що пробули в Європі, замінюють новими, щоб вони не "насюнали надто місцевим лібералізмом". При тому однак виявилось, що в останньому році при такій зміні прибуло 100 тисяч вояків більше, ніж їх було у "старих частинах". ССРБ збільшує в Європі не лише свої військові залоги, але й забезпечує їх наймодернішим військовим вирядом, включно з атомовими ракетами. Військові аналітики твердять, що збільшенням людського потенціалу Москва намагається у деякій мірі вирівняти досить помітне "ліберальне послаблення", що почало проявлятися в останній час у військах держав Варшавського пакту, головно у Польщі і Чехо-Словаччині.

**

"Ізраїл Ейркрафт Індастріс", або в скороченні IAI, розпочали продукцію і продаж своїх бойових літаків в роках 1968-69 до Африки і Південної Америки і від того часу до 1975 року піднесли свій експорт із 48 міл. до 350 міл. доларів. В IAI працює тепер 20 тис. висококваліфікованих техніків та інженерів, а в останніх двох роках IAI поширяє свою продукцію на джети, ракети, бойові швидкохідні човни, компютери й інші електронічні вироби.

Ізраїль розпочав серійну продукцію своїх власних джетів-винищувачів "КФІР" як теж і легкі транспортовики "Вествінд". Москві ракети середнього засику "Габлієл" виявилися настільки добрими, що НАТО вирішило озброїти ними свою флоту. Для американської 6-ої Флоти IAI являється найважливішим ремонтним центром для всіх її кораблів і літаків малого тонажу.

**

З кінцем лютого 1976 року останні бойові літаки, які із летовищ у Тайланді підтримували всі бойові дії у В'єтнамі, Камбоджі і Ляосі, мають залишити цю країну. На заході уважають, що вже у найближчому майбутньому Тайланд являтиме собою терен, де Китай і ССРБ будуть намагатися закріпити свої впливи. Французькі репортери, які повернулися недавно з Ганою, повідомляють, що в цій комуністичній столиці, як теж і Сайгоні, щораз більше видно на вулицях советських старшин і вояків, які приховуються під різними "військовими допоміжними місіями". Тепер у цих містах, після в'єтнамської і французької мови, як третю усюди чути російську.

Всюди відчувається дуже вміло приховану контролю і терор усіх тих, що наважуються у будь-якій формі виявляти свої симпатії для Заходу. У всіх в'єтнамських портах занкорені советські вантажні і бойові кораблі і їхня залога поводиться дуже коректно, але їй не дозволяють дружити з місцевим населенням. У зв'язку з цією теперішньою масовою приянністю советів у В'єтнамі, Китай дуже стурбований, що у його територіальному заполілі совети закріплюються "другим фронтом".

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ ...

РОМАН БАЧИНСЬКИЙ — "ЦІСАР"

кол. поручник I УД УНА відійшов у вічність несподівано, 15 січня 1976 р. на 64-ому році життя.

Понійний народився в Словіті, пов. Перемишляни, в священничій родині, яна походить із давнього українського шляхетсько-нозацького стану. За польських часів він закінчив співацько-театральну студію у Львові і в тій ділянці працював, організовуючи хорові гуртки на Підкарпатті та як актор в Українському Театрі.

Будучи підхорунжим ще з польської армії, він вирішує служити українській справі зі зброею в руках. Як тільки почали творитися українські військові формaciї в бурхливі роки 2-ої світової війни, він вступає до Українського Легіону і проходить з ним похід на схід, а після постання дивізії "Галичина", від самого початку, вступає в її ряди. З Дивізією проходить цілий її вишкільний і боєвий шлях, бере участь у битві під Бродами, в боях в Австрії та занічує війну на стійці сотенного 11-ої сотні 31-го полка. Після напітуляції попадає до албанського полону в Австрії, з якого щасливо виривається.

По переїзді до ЗСА поселяється в Пенсильванії і тут бере активну участь в праці т. зв. "літньої станиці" Братства к. воїнів I УД УНА в Лігайтоні, якої він був теж головою.

Працювали покійного на цвинтарі в Нортгемптоні колишній полевий капелян Дивізії о. Богдан Левицький, від Братства дивізійників інж. Іван Сніпра, товариш молодих літ Мирослав Аврисовський та приятель д-р Богдан Сілецький. Замість квітів на могилу Євген Михайлів зібрав датки на охорону українських воєнних могил I на патріарший фонд. Від осиротлої дружини, доні та родини словом подяки присутнім закінчив тризну брат покійного д-р Володимир Бачинський.

I. С.

CONTENTS

Yuri Lypa: St. George Cathedral... poem	2
COMMENTARIES:	
Myroslav Maleckyj: Doctrinairism	3
Ivan Kedryny: In the world of dizziness	7
CONTEMPORANEITY:	
Yaroslav Kurdydyk: Si vis pacem... para bellum...	11
Alexander Luckyj: 30th Anniversary of the formation of the UNA	13
Yuri Tys-Krochmaluk: Let's not forget our comrades	15
PEOPLE AND THEIR OPINIONS:	
Michael Sulyma: What is the solution?	23
THE PAST:	
Yuri Haydar: When and by whom the Zaporogian Sitch was founded	27
Vasyl' Fedorovych: Destruction of the Zaporogian Sitch	31
Osyp Zales'ky: The Ukrainian Brigade in Deutsch Gabel	38
O. Korchak-Horodysky: The Ukrainian in the 2d. Polish Corps	52
SERVING THE PEOPLE:	
Bohdan Pidhayny: The Bridge on the Buh River	55
** : On the services of science and community	58
Gen Mykhaylo Krat: In commemoration of General O. Vyshnivsky	60
MEMOIRS:	
Wasyl Veryha: From Brody to Budapest (continuation)	61
R. K.: Regretably, it did not happen	65
BOOK REVIEWS:	
Yu. T.-K.: The new book by E. Zahaczewskyj	70
CHRONICLE AND INFORMATION:	
** : Ukrainian Canadian Art Foundation in Toronto	6
** : Report from a friendly get-together	64
Ostap Sokolsky: There is nothing like former combatants	73
** : Ukrainian American Press Ball in Philadelphia	75
** : The latest from the military science and technol.	76
OBITUARIES: Roman Bachynsky	79

JOHNNY'S FINISHING SHOP

888 Dupont Street Toronto 4, Ont. Tel.: 535-6326

Відновляємо та реставруємо знищенні меблі й антики,
хоча б вони були з княжої, козацької чи рімінської доби.

ІВАН ДУДИСЬ

В разі потреби за солідною обслугою звертайтесь

до

УКРАЇНСЬКОГО ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ

J. CARDINAL & SON

366 Bathurst Street, Toronto, Ontario — Tel.: 368-1444

92 Annette Street, Toronto, Ontario — Tel.: 762-8141

ALU-WOOD WINDOWS & DOORS CO.

Алюмінієві вікна і двері

3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario

УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ФІРМА

ALBERTA FUEL OIL LTD.

278 Bathurst Street — Toronto, Ontario — Tel.: EM 2-3224

Постачання опалової оліви

Українська будівельна фірма

E. KOST CONSTRUCTION CO. LTD.

Mississauga, Ontario

Tel.: 270-0070

Будова нових хат і фабрик.

Власник: Евген Коструба.

U. S. A.: \$ 2.00

Canada: \$ 2.00

Звертаємо увагу нашим Шановним читачам, що адреса Адміністрації є:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada
M6P 3J9

Туди просимо звертатися у всіх адміністраційних справах
«Вістей Комбатанта» і пересилати свої залегlostі та передплати.

Давніша поштова скринька в Нью Йорку, ЗСА, є нечинна.

Адміністрація

Перше українське бюро подорожі
МАРКІЯНА КОГУТА і ІГОРЯ КУРИЛІВА

BLOOR TRAVEL AGENCY
1190 Bloor Street West, Toronto 4, Ontario

Tel.: 535-2135 & 535-2136

- спроваджує рідних на постійне перебування або на візити, ● продаж квитків на всі літунські, корабельні та автобусові лінії, ● нотаріальні завірення документів — особистих, спадкових і т. п., ● переклади з різних мов.

НЕ ЙДИ, НЕ ШУКАЙ ЧУЖИХ СОБИ БЮР, БО
НАЙКРАЩЕ ОБСЛУЖИТЬ "АГЕНЦІЯ БЛЮР"!

СОЛІДНА ОБСЛУГА В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

R. CHOLKAN CO. LTD.

Real Estate Brockers and General Insurance

527 Bloor St. W. (near Bathurst St.), Toronto, Ont., 532-4404

2232 Bloor St. W. (n. Runnymede Rd.), Toronto, Ont. 767-5454

660 Wilson Ave. (near Dufferin), Toronto, Ontario, 636-1501

10 Collier Street, — Barrie, Ontario, — Telephone: 728-4401

217 King Street — St. Catherines, Ontario, — Phone: 682-6628